

УСПІШНІ ПРАКТИКИ ВЗІРЦЕВИХ ГРОМАД

ЗБІРНИК

КИЇВ
2021

ЗБІРНИК

УСПІШНІ ПРАКТИКИ ВЗІРЦЕВИХ ГРОМАД

ЗБІРНИК

УСПІШНІ ПРАКТИКИ ВЗІРЦЕВИХ ГРОМАД

У збірнику представлені громади – партнери Програми USAID DOBRE та їхні досягнення. Ідеться саме про ті громади, які отримали найвищі бали за результатами періодичної оцінки ключових галузей діяльності територіальних громад, яку Програма USAID DOBRE проводила разом із ними. Також висвітлені напрями діяльності цих громад, за якими їм надає технічну допомогу Програма USAID DOBRE.

Програма USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE) – це шестирічна програма, що виконується міжнародною організацією Глобал Ком'юнітіз (Global Communities) та фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). DOBRE працює для надання допомоги територіальним громадам (ТГ) в Україні, щоб долати виклики та використовувати можливості, які дає децентралізація, через поліпшення місцевого самоврядування і підвищення рівня залучення громадян до вироблення положень та прийняття рішень. Галузі технічної підтримки враховують: стратегічне планування; управління фінансами; надання публічних послуг; місцевий економічний розвиток; гендерно орієнтовані та молодіжні політики. DOBRE також працює над посиленням взаємозв'язків та співпраці між самими ТГ. Партнерами Global Communities у консорціумі виконавців Програми DOBRE є Український кризовий медіа-центр, SocialBoost, Фонд розвитку місцевої демократії (FSLD/FRDL), Малопольська школа державного управління при Краківському університеті економіки (MSAP/UEK), Польща та Національний Демократичний Інститут (NDI).

Програма USAID DOBRE співпрацює із 100 громадами у десяти областях України: Дніпропетровській, Івано-Франківській, Харківській, Херсонській, Кіровоградській, Миколаївській, Тернопільській, Чернівецькій, Чернігівській та Запорізькій.

Цей збірник став можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст є відповідальністю Громадської організації «Український кризовий медіа-центр» та Глобал Ком'юнітіз (Global Communities) і не обов'язково відображає точку зору USAID чи уряду Сполучених Штатів.

Текст:

Ткаченко Ольга
Синяк Дмитро
Якуніна Оксана

За загальною редакцією

Малик Ірини

Фото:

Содель Владислав
Ткаченко Ольга
Смоляк Віктор
Рудницький Анатолій
Амрагович Антон
Чевюк Марина
Кальченко Інна
Шевельова Лілія
Телеп Василь
Зозулинська Таміла
а також використано фото, надані
громадами-партнерами Програми DOBRE

ПЕРЕДМОВА

Керівник Програми USAID DOBRE
Брайан КЕМПЛ

У 2014 році Україна зробила історичний крок – децентралізувала органи влади та передала повноваження місцевому самоврядуванню. Подія стала історичною, оскільки ознаменувала відхід від багаторічної політики, успадкованої від Радянського Союзу, коли повноваження всіх гілок влади були централізовані. У процесі децентралізації державні органи влади об'єднали місцеві громади в укрупнені адміністративні одиниці. На сьогодні в Україні існує 1470 територіальних громад (ТГ) з органами місцевого самоврядування.

Для підтримки процесу децентралізації у 2016 році Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) започаткувало Програму «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE). Програма USAID DOBRE співпрацює зі 100 ТГ з десяти областей України з метою надання допомоги для подолання викликів та використання можливостей, які дає децентралізація.

Програма DOBRE провела відбір громад-партнерок та за результатами конкурсу надає технічну і матеріальну підтримку громадам за напрямками: стратегічне планування, управління фінансами та бюджетом, управління комунальним майном та просторове планування, публічні послуги, місцевий економічний розвиток, гендерно орієнтоване врядування та можливості для молоді. У цій діяльності DOBRE ставить перед собою два основні завдання: допомогти органам місцевого самоврядування запровадити систематичні, відкриті та інклюзивні процеси і практики та мотивувати і надати можливості громадянам активно та ефективно долучатись до процесів прийняття рішень і вироблення політик місцевого самоврядування. Територіальні громади відрізняються одна від одної, однак загалом усі вони стикаються зі схожими проблемами та труднощами. І досягають справжніх успіхів. Вони демонструють велике натхнення, інновативність, рішучість і відданість зростанню добробуту своїх громад.

Більшість громад скористалася новими можливостями, наданими децентралізацією. Ці громади мають власне фінансування, урядування та

визначають свої пріоритети, щоб надавати мешканцям ті послуги, які вони вважають необхідними; сприяють створенню умов для підтримки місцевого підприємництва і нових можливостей для дітей та молоді.

У збірнику представлені деякі громади та їхні досягнення. Ідеться про громади, які отримали найвищі бали за результатами періодичної оцінки ключових галузей діяльності ТГ, яку Програма DOBRE проводила разом із ними. Також висвітлені напрями діяльності цих громад, за якими їм надає технічну допомогу Програма USAID DOBRE. Зрештою, самі люди повинні вирішувати проблеми та покращувати свої громади. Сподіваємось, що інші наслідуватимуть приклади громад, описані у цьому збірнику, і що громади навчатимуться одна в одній та співпрацюватимуть для покращення життя мешканців, що, зрештою, дасть користь усім.

Такою є мета нашої публікації.

КОМУНІКАЦІЯ - ЦЕ ПРО СИСТЕМНУ РОБОТУ, ДОВІРУ ТА РОЗВИТОК

Три громади – Мереф'янська, Лановецька та Теробовлянська – стали взірцевими за особливі досягнення у забезпеченні комунікації влади з громадою

Ірина Михайлик уже десять років працює у Мереф'янській міській громаді та розбудовує у ній комунікацію органів місцевої влади з громадою. Пригадує, як після завершення Харківського національного педуніверситету імені Г. С. Сковороди вирішила повернутися до рідної Мерефи. На той час для неї як молодого спеціаліста головним питанням, звичайно, було знайти роботу. Оскільки Ірина мала філологічну освіту та ще й спеціальність редактора освітніх видань, їй запропонували роботу журналіста у щотижневій газеті «Мереф'янські вісті», засновником якої була міська рада. На той момент, каже Ірина, це був один із головних каналів комунікації з жителями. А ще – щотижневий прийом громадян, який проводив голова. Сайт громади тільки-но почали розробляти.

Сьогодні Ірина очолює загальний відділ громади, на який покладено завдання із забезпечення інформаційної діяльності та комунікації з громадськістю. Його спеціалісти ведуть сайт, соціальні мережі, щомісяця випускають бюлетень – інформаційний вісник громади, готують інформаційні брошури про громадський бюджет, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, наявні послуги у ЦНАПі та пам'ятку домовласника.

Два роки тому, розповідає Ірина, громада розробила за допомогою Програми USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE) комунікаційну стратегію Мереш'янської громади, основним завданням якої було налагодження якісніших комунікаційних зв'язків між жителями та владою. Громадяни підтримували рішення громади й активно долучалися до написання стратегії.

«Ми поставили за мету навчити працівників громади писати інформаційні повідомлення, поширювати їх та отримувати зворотний зв'язок від людей. Кожне управління, окрім сайту та бюлетеня громади, має власні канали поширення інформації у соціальних мережах», – говорить Ірина.

Окрім того, спільно з Мінцифрою та Міжнародною організацією «Фонд Східна Європа» у громаді у червні 2021 року запустили ще один комунікаційний інструмент взаємодії влади і громадян – чат-бот «СВОІ». Він дає змогу через смартфон отримувати новини громади, консультації щодо послуг, подавати та підтримувати електронні петиції.

«Налагодити довіру у громаді, залучити людей до управління – це наше головне завдання як комунікаційників», – переконана Ірина Михайлик.

■ БЕЗ КОМУНІКАЦІЙ НЕ БУДЕ РОЗВИТКУ!

У сучасних умовах будь-яка громада не має жодних шансів розвиватися без розбудови ефективних комунікаційних зв'язків, без повного інформування про плани розвитку громади і широкого залучення громадян до їх реалізації.

Адже саме комунікація підвищує поінформованість жителів та підтримує їхній інтерес до діяльності громади, допомагає залучити людей до управління. Завдяки комунікації налагоджується обмін інформацією у громаді як із внутрішньою, так і з зовнішньою аудиторіями.

Український кризовий медіа-центр (УКМЦ) як комунікаційний партнер Програми DOBRE протягом останніх п'яти років навчає громади ефективних публічних комунікацій та поширює їхні успішні практики. Це семирічна консультаційна підтримка, яку отримують 100 громад – партнерів Програми DOBRE.

«Ми починаємо працювати з тими, хто представляє громаду, – з головами, їхніми заступниками, секретарями рад. А також з тими, хто власноруч утілює в життя комунікаційні плани – з прес-секретарями, спеціалістами, відповідальними за комунікацію.

Роман Казновецький, голова Лановецької громади, отримує відзнаку

Консультуємо команди громад під час розроблення їхніх комунікаційних стратегій і планів, логотипів. У такі робочі групи входять громадські активісти, старости, місцеві депутати, освітяни, соціальні працівники, представники сфери культури. І допомагаємо посилювати саме ті інструменти комунікації, які вони використовують у своєму повсякденному житті. Навчаємо представників громад співпрацювати зі ЗМІ, бути ефективними у соцмережах, успішно проводити публічні виступи та презентації», – розповідає Ірина Малик, координаторка комунікації децентралізації Програми USAID DOBRE, УКМЦ.

Три громади – Мереш'янська, Лановецька та Терешовлянська – стали вірцевими за особливі досягнення у забезпеченні комунікації влади з громадою.

Лановецька громада Тернопільської області, наприклад, аби налагодити якісний комунікаційний зв'язок з мешканцями, користується послугами класичних ЗМІ, у яких поширюють інформацію про громаду. Окрім того, громада залучає різноманітні онлайн-канали комунікації

для інформування мешканців, зокрема офіційні сторінки в Facebook, Youtube, Instagram та Telegram, що дало їм змогу отримати високі показники охоплення мешканців (близько 60% дорослого населення).

Драйвером активностей та налагодження комунікації у громаді став Культурний центр Єловицьких, створений за підтримки Програми DOBRE. За два роки на базі центру відбулося 400 заходів для мешканців громади різних вікових груп: офіційні події, зустрічі, заняття гуртків, а також перегляди фільмів та футбольних матчів (з офіційними дозволами від правласників на демонстрований контент). За короткий час від свого створення центр має понад 1500 підписників у Facebook та 500 читачів в Instagram.

«Центр Єловицьких – це майданчик для формування нових ідей та проєктів у громаді. На мою думку, культура – це не тільки про дозвілля, вона допомагає переосмислити багато речей, віднайти нові смисли та відповіді на важливі для людини та людства запитання», – переконаний його керівник, перекладач, письменник, громадський діяч Юрій Матевощук.

Зустріч активних жителів Лановецької громади з керівником Програми USAID DOBRE (2016–2020) Беррі Рідом

Сьогодні у громаді працюють над створенням музею видатного художника їхнього земляка Івана Марчука та місцевого краєзнавчого музею, щоб місцеві жителі могли пишатися своєю громадою. Центр став місцем створення громадських об'єднань – жіночий клуб переріс у громадську організацію. Завдяки Юрію Матевощуку місцеві мешканці приймали у себе відомих сучасних письменників – братів Капранових та Максима Кідрука, музичний гурт «Оторвальд». Центр Єловецьких створює цікаві інформаційні приводи для ЗМІ, популяризує громаду і формує її імідж як культурного осередку Тернопільщини.

На думку голови Лановецької громади Романа Казновецького, успіх комунікації – у відкритості та прозорості роботи влади з людьми. Тут системно інформують жителів про те, що відбувається у громаді, залучають їх до різних активностей, мотивують писати проєкти, підтримують їхні ініціативи. Цим займається окремий інформаційний відділ.

«Комунікації приносять стабільність, впевненість та дають змогу залучати додаткові кошти. Як? Наші активісти постійно беруть участь у різних конкурсах та програмах, виграють їх і таким чином приносять додаткові ресурси у громаду. Добре налагоджені комунікації допомагають під час кризових ситуацій вирішувати проблеми спільно з жителями. Якось через недобросовісного підрядника ми мали у громаді проблеми з якістю ремонту спортзалу однієї зі шкіл. Разом з людьми, використовуючи різні форми комунікації, зуміли відстояти інтереси громади. Комунікація формує довіру у громаді, чесні та відкриті стосунки з людьми – це найголовніше», – говорить голова Лановецької громади.

За словами Романа Казновецького, тренінги від УКМЦ допомогли йому вирости особистісно, бути більш упевненим під час публічних виступів, якісніше подавати інформацію у соціальних мережах та вибудовувати комунікацію з людьми.

НЕЗАЛЕЖНИЙ МЕДІАЦЕНТР – ЯК МІСТОК СПІВПРАЦІ МІЖ ВЛАДОЮ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ

Комунікація – це двосторонній процес. Окрім інформування, влада повинна спілкуватися з жителями, вивчати громадську думку, цікавитися настроями у громаді й реагувати на проблеми жителів. Наприклад, у Тербовлянській громаді Тернопільської області місток між владою та жителями вибудовується через громадський медіацентр.

Громадський медіацентр, за словами організаторів, це оперативне інформування про щоденне життя громади через соціальні мережі.

це відкритий збір думок, висвітлення проблем жителів і реакція влади на них. Відеорепортажі, відеоінтерв'ю, які відображають проблеми людей, набирають від 10 до 20 тисяч переглядів. Простір медіацентру став ще й центральним презентаційним майданчиком громади, тут приймають делегації, проводять презентації, тренінги, зустрічі. На базі центру консультують місцевих підприємців, які хочуть надавати послуги з виготовлення якісного відеоконтенту та його просування. Технічно облаштований простір став основою для бізнес-стартапів тербовлянців.

«Ми працюємо як незалежний громадський медіапростір. Жителі знають про нас, довіряють нам, ми виконуємо важливу функцію у громаді, бо не тільки інформуємо їх, а й залучаємо до обговорення та вирішення проблем. У кризових ситуаціях, коли люди чимось незадоволені, а ми про це розповідаємо, влада швидше реагує. Нашими медійними можливостями можуть скористатися усі очі на рівних умовах. Під час виборчих перегонів ми надаємо майданчик для усіх кандидатів. Нас дуже підтримала Програма DOBRE, допомігши з технічним обладнанням. Ми також пройш-

Дитяча телестудія «50 секунд» успішно працює на базі Тербовлянського медіацентру

ли навчання і вдячні УКМЦ, який поділився власним досвідом роботи подібних організацій», – розповідає Ілона Козар, керівниця громадського медіацентру.

Дослідження, проведене у 2021 році Міжнародним республіканським інститутом спільно із соціологічною групою «Рейтинг», показало, що рівень довіри до голів місцевого самоврядування щороку зростає – становить 59 відсотків. Мешканці відзначають високу якість місцевих послуг та задоволеність діями місцевої влади. Громади, які вчасно зрозуміли, що комунікація така ж важлива, як і господарська діяльність, що їй необхідно планувати, виділяти під неї фінансові ресурси, час, залучати людей, – розвиваються динамічніше, стають конкурентнішими і здатні протистояти сучасним викликам. Громади, які переконалися, що комунікація – це точка прикладання зусиль, поширюють інформаційні матеріали та бюлетені, підтримують створення медіацентрів та інших комунікаційних майданчиків, організовують пресури для журналістів. Усе це робить їх упізнаними, впливовими як удома, так і в Україні, це збільшує довіру у громаді та згуртовує її.

Комунікаційний тренінг УКМЦ для Асоціації об'єднаних територіальних громад

ЯК І НАВІЩО ГРОМАДАМ ЗАЛУЧАТИ ЛЮДЕЙ ДО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ: ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ

Завдяки механізмам залучення місцева влада розподіляє між собою і громадянами відповідальність за напрям розвитку громади. І має чітку відповідь «чому так, а не інакше?»

Навіщо громаді залучати людей до прийняття рішень? Чому не всі механізми працюють? Як публічність слугує мотивацією для ефективної роботи? Як збудувати той самий «ідеальний механізм» залучення?

«Ми тут влада. Ми самі все знаємо», – поширена помилка представників місцевої влади, які наполегливо відмовляються від інструментів залучення громадян. Інколи вони вважають, що їм достатньо тієї інформації, яку отримують «через десять рук», і без думки людей вони точно знають, що робити. Проте завдання місцевої влади – надавати якісні послуги. А як без думки людей дізнатися, які послуги у громаді потрібні та чи якісно вони надаються? До того ж завдяки залученню мешканців влада громади може визначити напрям руху, – вважає спеціалістка із залучення громадськості Програми USAID DOBRE Анна Товстуха.

«Місцевій владі важливо розуміти, як вона бачить громадян: як клієнтів чи лише як «тих, хто наповнює наш бюджет, а ми далі розберемося». Усвідомлення важливості думки людей – це хороший менеджерський підхід, який дає змогу побачити, як громада розвивається та куди їй слід рухатися. Ті, хто здатні змінити свій фокус, зрозуміти суть своєї роботи, показують значні результати, – говорить Анна Товстуха. – Завдяки механізмам залучення місцева влада розподіляє між собою і громадянами відповідальність за напрям розвитку громади. І має чітку відповідь «чому так, а не інакше?». Бо так вирішили люди».

ЯКИЙ МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ОБРАТИ?

Палітра механізмів залучення людей до прийняття рішень у сучасних громадах різноманітна. Їх перелік не вкладеться і у десятки. Проте у цій справі важлива не кількість, а якість. Серед українських громад найпопулярнішими є бюджет участі, громадські слухання, публічні консультації. За словами Анни Товстухи, цей перелік можна продовжувати. Більше того, громада може сама віднайти власний механізм або ж адаптувати існуючий під себе. Утім, важливо робити це системно та поступово: не потрібно запроваджувати все й одразу.

«Для громади, яка тільки починає, найбільш зрозумілим і найменш затратним інструментом може бути публічна консультація з громадськістю. Проте важливо зважати, що коли збирається громада і намагається поговорити, то найчастіше це відбувається у форматі хаотичних претензій. Тож аби консультації були дійсно ефективними, необхідно залучити або знайти у громаді спеціаліста з навичками фасилітації, який допоможе провести конструктивну зустріч, щоб це був справді діалог», – говорить Анна Товстуха.

Найкраще у громаді працюватиме той механізм, який вона свідомо обере для себе. Результативність великою мірою залежить і від мотивації людей, і від виконавчої та представницької гілок у громаді – чи готові вони давати можливість участі.

ПОКРОКОВИЙ АЛГОРИТМ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УЧАСТІ

Особливості реалізації для кожного інструмента громада може обрати під себе. Проте перші кроки є загальними для всіх механізмів. Системне та поступове втілення забезпечить ефективну реалізацію.

Крок 1. Пропрацювати та прийняти положення, які будуть регулювати механізм залучення. Якщо немає можливості залучити консультанта, з відкритих ресурсів можна завантажити типовий зразок такого положення. Проте вкрай важливо проаналізувати його зміст та адаптувати під себе, аби він відповідав реаліям громади. Для електронної петиції, наприклад, кількість підписів має відповідати реальним можливостям. Адже цей інструмент не гарантує результату, а має на меті привернути увагу та стимулювати раду розглянути питання.

ТРИ КЛЮЧОВИХ КРОКИ ДЛЯ СТАРТУ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ УЧАСТІ У ГРОМАДІ

1

ПРОПРАЦЮВАТИ ТА ПРИЙНЯТИ ПОЛОЖЕННЯ

документи, які регулюють механізм залучення, мають бути детальними та відповідати реаліям громади

2

ПРОДУМАТИ ТА РЕАЛІЗУВАТИ ІНФОРМАЦІЙНУ КАМПАНІЮ

варто залучити усі можливі методи, аби кожен мешканець громади мав доступ до інформації

3

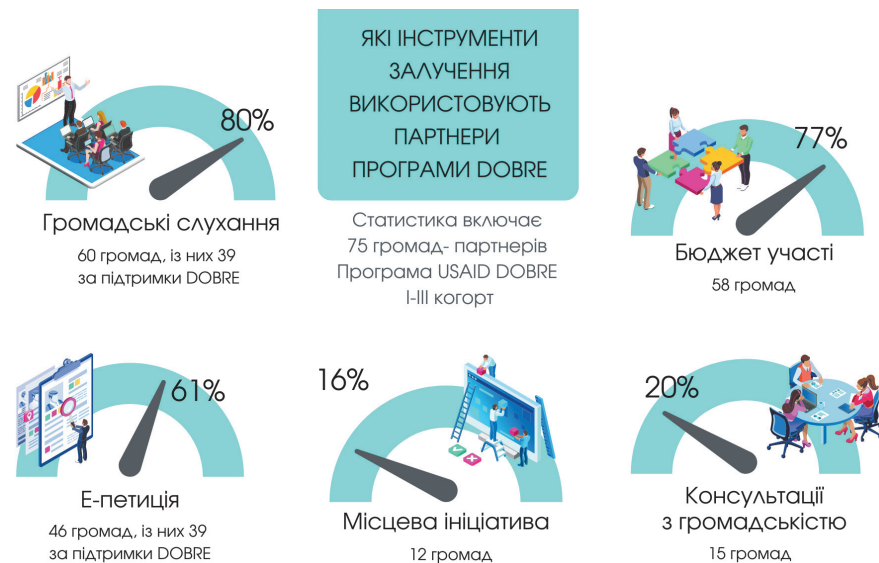
ПРОВОДИТИ НАВЧАННЯ ДЛЯ ЛЮДЕЙ

люди повинні розуміти, як подавати свої пропозиції до бюджету, писати проекти на громадський бюджет тощо

Крок 2. Продумати та реалізувати інформаційну кампанію. На старті запровадження механізмів участі важливо продумати інформаційну кампанію. Вона повинна мати мету та чітку цільову аудиторію – на кого орієнтований конкретний механізм. Доступ до інформації повинні мати мешканці усіх віддалених сіл. І розміщувати інформацію лише на сайті громади буде замало. Варто залучити усі можливі методи: соцмережі, оголошення, акції під час великих подій тощо. У деяких громадах готували відеоінструкції, створювали меми. Раз на рік рекомендовано проводити прицільну інформаційну кампанію щодо конкретного механізму – зустрічатися з людьми та пояснювати можливості участі. Особливо, коли йдеться про громадські слухання.

Крок 3. Проводити навчання для людей. Якщо місцева влада хоче, щоб люди подавали пропозиції до бюджету, то вона має дати їм певну форму для заповнення. У відповідь отримає конструктив. Навчання особливо актуальні під час запровадження громадського бюджету. Тут люди мають подавати не просто ідеї, а реальні плани їх втілення.

Більш детально про алгоритми можна дізнатися зі сторінок онлайн-посібника «Дорожня карта впровадження бюджету участі».

ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ - ЯК ОДИН ІЗ НАЙЕФЕКТИВНІШИХ МЕХАНІЗМІВ

Програма USAID DOBRE пропонує партнерам значний перелік інструментів. Проте, за словами Анни Товстухи, найпопулярнішим є громадський бюджет. Це коли з бюджету громади виділяють кошти на проекти людей, а переможець обирається шляхом голосування. Помилково вважати, що це «дороговартісний механізм», адже громада виділяє кошти залежно від своїх можливостей. Це може бути навіть 10 тисяч гривень.

На старті необхідно чітко прописати положення конкурсу та вимоги до подання проектів. Звісно, виділити кошти. Також провести навчання про написання проектів, аби люди розуміли різницю між ідеєю та проектом і могли оформити заявки якісно. Також важливо забезпечити справедливе голосування і в контексті доступності, і можливостей – щоб проекти із центральної садиби і сіл мали більш-менш однакові можливості виграти.

Місцевій владі важливо розуміти, що довіра до цього механізму з'явиться не одразу. Громадам треба бути готовими до того, що у перший рік заявок може бути не дуже багато. Людям треба побачити, що їхні проекти не залишаться на папірцях, а справді будуть втілені.

Саме реалізацією громадського бюджету найбільше пишаються громади – партнери Програми USAID DOBRE, які стали взірцевими у категорії «залучення громадян» – Мереф'янська та Дзвиняцька.

ДОСВІД МЕРЕФ'ЯНСЬКОЇ ГРОМАДИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У Мереф'янській ТГ громадський бюджет запровадили чотири роки тому за сприяння Програми USAID DOBRE. Ірина Михайлик, керівниця загального відділу міської ради, говорить, що вже у перший рік заявок було багато, проте їх якість була не найкращою. Тож спеціалістки відділу міжнародних відносин та проектно-інвестиційної діяльності почали проводити «Школу проектного менеджменту» по мікрорайонах та в селах – це було більш ефективно, аніж запрошувати на таке навчання у міськраду чи бібліотеку. Після тренінгів учасники почали подавати набагато якісніші заявки.

Втілення проектів громадського бюджету в Мереф'янській громаді

ЯКІ ПРОЄКТИ РЕАЛІЗУВАЛИ?

Спочатку більшість заявок були про дитячі та спортивні майданчики – люди хотіли, щоб такі локації були якомога ближче до них.

«Голосування за проекти згуртувало громадян. Люди об'єднувалися, щоб промотувати свій проект, і разом раділи, коли майданчики відкривали. Найкраща промоція громадського бюджету – це втілені проекти. Люди зрозуміли, що можуть реалізувати свої маленькі ідеї за рахунок бюджетних коштів, тим самим вказуючи нам на свої проблеми та потреби. Саме локально, на місцях», – говорить Ірина Михайлик.

Одним із найбільших проектів було оновлення пам'ятника Івану Сірку. Цей проект був важливим для мешканців, адже саме з іменем легендарного кошового отамана асоціюють Мереф'янську громаду. Проект реалізовували протягом двох років, бо треба було отримати багато погоджень у профільних департаментів. Проте завдяки комунікації з автором та відкритості перед громадою конфліктів така затримка не викликала.

«Цього року більшість проектів про дороги. Ми розуміємо, що дороги потрібно відновлювати, однак не завжди є кошти в бюджеті. А завдяки громадському бюджету люди можуть відремонтувати дорогу на своїй вулиці», – пояснює Ірина Михайлик.

Деякі проекти, що подавали на конкурс, реалізували в межах інших статей бюджету. Приміром, в одному із приєднаних населених пунктів поповнили книжковий фонд бібліотеки.

«Відділ освіти сказав, що дуже гарний проект, і добре, що на це звернули увагу. Його не допустили до конкурсу, а реалізували за рахунок залишків освітньої субвенції. За таким самим принципом зробили поточний ремонт та встановили нові вікна у спортивній залі КДЮСШ «Авангард».

ПІДВОДНІ КАМЕНІ

Великих успіхів не досягнути без маленьких поразок, з яких варто винести висновки. Ірина Михайлик говорить, що щороку громада оновлює положення про конкурс з урахуванням попередніх недоліків, які проявляються уже під час реалізації. Вирішували і питання справедливого голосування, адже у перший рік впровадження розгорілися конфлікти щодо чесності підтримки проектів. Зараз за проекти можна проголосувати лише онлайн за допомогою BankID чи індивідуальним цифровим підписом або ж у пункті супроводу в центрі надання адміністративних послуг. Ірина Михайлик пояснює, що через складнішу процедуру голосувати стали менше, проте це більш чесне голосування.

За словами Ірини Михайлик, громадам, які починають, важливо серйозно поставитися до докладного вивчення нормативно-правових документів. А також поспілкуватися з громадами, які вже впроваджують громадський бюджет, та дізнатися, з якими проблемами вони стикалися.

«Слід братися за громадський бюджет лише якщо громада готова йти до кінця та бути відкритою. Якщо ж це «для галочки», заради видимості, то не варто навіть починати. Адже люди зрозуміють, що їх обманули, і замість довіри така влада отримує тільки критику».

ДОСВІД ДЗВИНЯЦЬКОЇ ГРОМАДИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У Дзвиняцькій громаді зі старту вирішили урівноважити шанси всіх населених пунктів – виділили на громадський бюджет по 50 тисяч гривень на населений пункт. Під час першого відбору у 2020 році конкуренції фактично не було. Кожен населений пункт, що подавався на конкурс, отримав фінансування на свій переможний проект.

«Ми хотіли максимально залучити громаду. І з самого початку нам було важливо донести до населення: якщо вони візьмуть участь, то обов'язково отримають проект для свого села. Децентралізація – це можливість конкурувати. Якщо ти працюєш – відповідно і отримуєш. Із місцевого бюджету кожен населений пункт міг отримати фінансування на свої потреби. До децентралізації цього не було», – пояснює Богдана Беспалько, координаторка Програми DOBRE у громаді (2018–2020 рр).

У положенні громада одразу прописала, що автор має супроводжувати виконання проєкту. За словами Богдани Беспалько, це було зроблено для того, щоб люди могли контролювати витрачання коштів на проєкти.

Щоб мешканці розуміли, що таке громадський бюджет, у громаді розповідали про нього в навчальних закладах та зняли навчальний відеоролик. Допомогали у впровадженні громадського бюджету молодіжна рада і місцева громадська організація «У ногу з часом».

Голосування відбувається в електронному форматі – це було одностайне рішення депутатів. Завдяки відмові від паперового голосування вдалося уникнути маніпуляцій, адже після авторизації система дозволяє віддати свій голос лише за один проєкт. За словами Богдани Беспалько, старшим людям, яким було складно голосувати, допомагала молодіжна рада та старости.

Завдяки громадському бюджету в Дзвиняцькій громаді встановили спортивні та дитячі майданчики, вуличні тренажери, облаштували відеонагляд та паркан у школах.

Визначення переможців громадського бюджету в Дзвиняцькій громаді, 2020 р.

ЯКІ ЩЕ ІНСТРУМЕНТИ ДОВЕЛИ ЕФЕКТИВНІСТЬ?

Другим успішним механізмом Богдана Беспалько називає бюджет для громадян. Іншими словами, це просте та візуалізоване роз'яснення бюджету громади. Замість складної таблички люди наочно можуть побачити, звідки надходять кошти до бюджету та на що їх витрачають. Найважливішим результатом є те, що, розуміючи, куди йдуть кошти, люди подають свої пропозиції. І їх громада бере до уваги під час формування бюджету на наступний рік.

«За сприяння Програми DOBRE і Центру Політичних Студій ми розробили буклети і презентували їх на бюджетних слуханнях. Запропонували людям подавати пропозиції до бюджету, і люди повірили, адже реально бачили надходження, витрати. Люди почали подавати свої ідеї, розповідати про проблеми громади, які вони бачили зсередини. Ми зламали стереотип недовіри. Дуже важливо втілювати ці механізми, а також мати команду, відповідальну людину для їх втілення».

Третій важливий механізм – моніторинг діяльності депутатів молодими активістами. Молодіжна рада взялася перевірити відвідування депутатами сесій і опублікувала статтю, у якій зазначила «прогульників» і «відмінників».

«На людину нічого так не діє, як публічність. Коли написали, що деякі депутати пропустили 80% сесії, – вони задумалися, що треба ходити на сесії, що вони вибрані народом і несуть відповідальність. Публічність привела до ефективного прийняття рішень, адже кворуми тепер є, депутати почали системно звітувати. Якщо ти звітуєш – то ти відвертий. Це довіра. А коли вона є – легше працювати, менше конфліктів. Коли ти відкритий – людина до тебе приходиться не з претензією, а з потребою. Звітування керівника і депутатів – дуже дієвий механізм».

Загалом у 2020 році громада провела близько 30 заходів для залучення громадськості – це 3,5 тисячі учасників (45% від населення громади). І хоч відвідувачі заходів можуть повторюватись, але для такої невеликої громади – це високий рівень участі мешканців у прийнятті рішень у громаді.

ЯК МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРАЦЮЮТЬ У ГРОМАДІ СЬОГОДНІ?

Дзвиняцька громада продовжує втілювати механізми залучення надалі. За словами Андрія Гринішака, заступника сільського голови, особливо важливо залучати людей до прийняття тих рішень, що є особливо резонансними та мають суспільну важливість. У цьому їм допомагає механізм громадських слухань. Наприклад, щоб прийняти рішення про те, кого висувати на посади старост, у громаді провели

громадські слухання у кожному селі. Тож кандидатури усіх старост погоджені з мешканцями. Також залучали людей, щоб прийняти рішення, де збудувати новий дитячий садочок. Адже не мали права не спитати думки людей у такому надважливому питанні, додає Андрій Гринішак.

«Секрет успіху нашої громади - у бажанні втілювати ці механізми. Програма USAID DOBRE проводила навчання та надавала експертну підтримку. Механізми залучення дають нам можливість чути людей та разом приймати правильні рішення в інтересах громади. Громадські слухання, бюджет для громадян, інші механізми - усе це показує людям, що їхня думка важлива, її враховують. Механізми залучення необхідні насамперед для нас, місцевої влади. Ми не прийшли сюди робити те, що хочеться нам, - ми працюємо для людей. Механізми залучення довели свою дієвість, тож наша громада планує активно розвивати їх і надалі», - розповів Андрій Гринішак.

ЧОМУ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН - ЦЕ ПЕРЕМОГА ДЛЯ ГРОМАДИ?

«Ключовою перемогою є те, що влада перестала боятися громадськості. Механізми залучення вигідні як для влади, так і для мешканців, хоч в обох сторін є свої застереження. Головне побачити в людях не проблему, а ресурс, насамперед інтелектуальний ресурс. На досвіді ми побачили, що завдяки співпраці можна налагодити діалог у громаді», - говорить Анна Товстуха, спеціалістка із залучення громадськості Програми USAID DOBRE.

Відкритість влади та здатність залучати людей до прийняття рішень - дієвий механізм для налагодження довіри у громаді. Досвід громад - партнерів DOBRE показує, що нічого краще не переконає людей, ніж реальні результати, приміром втілені проекти. Бути відкритими і зрозумілими для людей - найкращий спосіб стати справжньою командою громади.

Панорама Меретфянської громади

У ДОБРОЧЕСНІ ГРОМАДИ ЗАВЖДИ ПРИХОДЯТЬ УСПІХ ТА ГРОШІ

Одним із перспективних шляхів розвитку Присиваської громади є туризм. Потік туристів минулого року перевищив кількість жителів громади у 6 разів і сягнув позначки 30 тисяч

Як створити імідж максимально відкритої та доброчесної сільської громади, яка шукає нові шляхи, щоб успішно розвиватися? Як залучити громадян до бюджетного процесу громади і не тільки доступною мовою розказати про доходи та видатки, а й долучити їх до управління коштами? Як завоювати довіру і переконати представників бізнесу реєструвати підприємства на території громади та збільшувати доходи бюджету?

Про це знають і так роблять у Присиваській сільській територіальній громаді Херсонської області.

«ВІДКРИТІСТЬ ДАЄ НАМ ЗМОГУ ЧЕСНО ПРАЦЮВАТИ З ПІДПРИЄМЦЯМИ»

Присиваська сільська громада – найпівденніша точка Херсонської області. Затока Сиваш, яка омиває територію ТГ, розділяє материкову частину країни з Кримом. Децентралізація прийшла сюди у вересні 2016 року, коли чотири сільські ради з адміністративним центром у Григорівці добровільно об'єдналися та утворили Присиваську громаду. Сьогодні вона доволі відома в Україні завдяки туристичним локаціям: Лемурійському озеру, Іванівській косі, а також рожевій воді, яка має неабиякі лікувальні властивості і, як кажуть, солоніша за Мертве море.

Сергій Кліщевський, голова Присиваської громади

Децентралізація дала присивашцям змогу самостійно розпоряджатися своїми ресурсами та визначати напрями розвитку задля підвищення добробуту своїх жителів.

Утім, разом з можливостями реформа принесла і відповідальність за розвиток громади, за рішення, які ухвалюються, за доступність і якість послуг. Одним з показників ефективності місцевого самоврядування є спроможність органів місцевого самоврядування використовувати антикорупційні інструменти, забезпечувати відкритість та прозорість бюджетного процесу.

Щоб жителі громади могли отримувати якісні послуги, потрібно ефективно наповнювати місцевий бюджет. «Це важливий момент, – каже голова громади Сергій Кліщевський, – бо у нас якось усі зосереджені на видатках, а треба думати насамперед про доходи громади. Відкритість та прозорість бюджетного процесу дає нам змогу чесно працювати з нашими підприємцями, орендарями, які добре знають про наші доходи і видатки, постійно відстежують цю інформацію, вивчають та аналізують її. І між собою у них змагання, хто більше сплатив податків. І вже вони ставлять один одному запитання: а чого я сплачую податки, а ти не платиш?»

Сергій Кліщевський пригадує, що до об'єднання бюджет чотирьох сільських рад у сукупності становив близько п'яти мільйонів гривень. Після об'єднання власні надходження (без урахування державних субвенцій) збільшилися приблизно в 5 разів. «У 2020 році основне збільшення бюджету відбулося за рахунок будівництва Сиваської вітряної електростанції – найбільшої за потужністю в Україні. Ми переконали підприємства, які працювали на будівництві, сплачувати податки не за місцем реєстрації, а за місцем здійснення діяльності. Як результат, ми додатково отримали у бюджет близько 8 мільйонів гривень. Окрім того, ці підприємства допомогли нашим бюджетним установам реалізувати соціально важливі проекти. Також нам вдалося збільшити бюджет за рахунок упорядкування земельних питань. Сьогодні ми переглядаємо договори, які уклалися ще РДА за дуже заниженими орендними ставками, тривають дискусії, але більшість сільгоспвиробників готові їх переглядати. Завдяки роз'яснювальній роботі отримуємо додаткові кошти від підприємців, які легалізують своїх працівників та сплачують ПДФО у бюджет», – розповідає голова громади.

■ БЮДЖЕТ ДЛЯ ГРОМАДЯН: ЩО ЦЕ ТАКЕ?

У листопаді 2019 року Присиваська громада пройшла оцінювання за методологією Громадського Партнерства «За прозорі місцеві бюджети!» за підтримки програм USAID DOBRE та увійшла у першу десятку із 106 громад України за прозорістю місцевого бюджету. І тут ідеться не лише про висвітлення на сайті громади усіх нормативно-правових актів, пов'язаних із бюджетним процесом. У Присиваській громаді, як і в кожній громаді Програми DOBRE, були проведені інформаційні кампанії, щоб розказати жителям про місцевий бюджет і наочно продемонструвати – як і на що громадяни можуть впливати.

«Завдяки експертам Громадського Партнерства «За прозорі місцеві бюджети!» ми розробили та надрукували спеціальний інформаційний буклет «Бюджет для громадян», у якому доступною і зрозумілою мовою роз'яснили, що таке бюджет громади, з чого він складається, як наповнюється і куди витрачаються кошти, розповіли про наших основних платників податків, оприлюднили розподіл видатків по наших комунальних установах. У буклеті також є інформація про проекти вже реалізовані і які громада планує реалізувати, – розповідає заступниця голови Присиваської громади Таміла Зозулінська. – Протягом

2018–2019 років провели вуличні акції, під час яких працівники сільської ради спілкувалися з мешканцями, відповідали на їхні запитання та збирали пропозиції до бюджету. У буклетах, які ми виготовили, надрукували нескладну форму звернення, яку можна було заповнити. У результаті нам вдалося зібрати близько 200 пропозицій до бюджету, частину з них – приблизно 20 відсотків – було включено у видаткову частину бюджету громади, частину вдалося реалізувати за допомогою позабюджетних грантових коштів. У 2020 році ми самостійно, без експертів, розробили бюджет для громадян, але через карантин не змогли провести вуличні акції, тому збирали пропозиції онлайн».

Завдяки інформаційній кампанії Вікторія Кагадій, жителька села Строганівка, уперше дізналася про такі складні терміни, як «субвенція», «трансфери», «дотації». «Коли я брала участь у публічних звітах голови громади, то всі оті цифри для мене були далекими, я не могла зрозуміти всіх тонкощів формування бюджету. А от коли представники Присиваської сільської ради пішли до людей, тоді подивилася на бюджет по-іншому. Нам пояснювали, звідки беруться доходи, як держава допомагає і як, головне, жителі громади можуть впливати і на дохідну частину, і на видаткову. Тоді я та інші жителі Строганівки написали власну пропозицію до бюджету щодо створення громадського простору у нашому Будинку культури. Потім ми провели громадські слухання. Урешті-решт наша ідея була врахована депутатами, і в бюджеті передбачили 500 тисяч гривень на облаштування простору. Сьогодні тут відбуваються свята, тренінги, зустрічі з місцевими письменниками, гуляють весілля та співають караоке», – розповіла Вікторія Кагадій.

Сиваська вітрова електростанція, село Григорівка, Присиваська громада

■ ДОБРОЧЕСНІСТЬ МАЄ БУТИ ДВОСТОРОННЬОЮ

Усі антикорупційні інструменти, впроваджені у громаді, – і конкурсний відбір, і положення про консультацію з громадськістю, і сама антикорупційна програма – допомагають як посадовцям, так і пересічним жителям розуміти, що у громаді все регламентовано і працює згідно із законами. Громада робить усе, щоб працювати відкрито і прозоро: підтримується вебсайт, відбувається щорічне публічне звітування голови про роботу та спільно з підприємцями обговорюються ставки податків на наступний рік. Завдяки антикорупційній програмі ефективніше виконується Закон України «Про боротьбу з корупцією», а посадові особи місцевого самоврядування вчасно подають декларації.

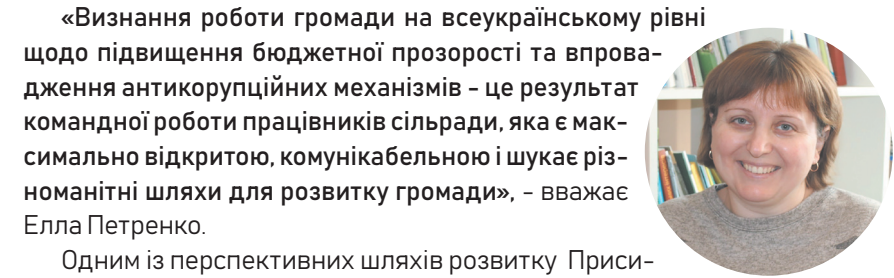
Для того, щоб впроваджені інструменти реально працювали, потрібна двостороння комунікація. Неможливо щось змінити, якщо лише влада працює за правилами та відповідно до законів, а громадяни продовжують користуватися старими корупційними схемами. Тому і падає довіра до влади, бо вона часом приймає непопулярні рішення, а люди хочуть, щоб їм пообіцяли, що вже завтра все буде добре.

«У нас люди кричать, що проти корупції, хочуть жити за правилами, але краще, коли порядок наводять десь там, у Києві, можливо, у сусіда, але щоб їх не чіпали. Перед виборами у громаді ми реалізували потужний проєкт з водопостачання в селі Григорівка: замінили близько 16 кілометрів водогону, встановили нове обладнання, пожежні гідранти. Звичайно, що реалізація проєкту супроводжувалася незручностями, переритими дорогами, чимало людей висловлювали незадоволення, а ті, хто користувався водою нелегально, кричали найбільше, – згадує голова громади. – Це вже зараз жителі зрозуміли переваги якісної послуги з водопостачання, оцінили цілодобову подачу води замість двох годин на добу».

Елла Петренко, експертка громадського партнерства «За прозорі бюджети!», переконана, що впроваджені антикорупційні інструменти допомогли присивашцям напрацювати імідж доброчесної громади, де голова та його команда відкриті до комунікацій із жителями, уміють вести діалог з бізнесом.

Реконструкція водогону в селі Григорівка в межах Програми USAID DOBRE

«Визнання роботи громади на всеукраїнському рівні щодо підвищення бюджетної прозорості та впровадження антикорупційних механізмів - це результат командної роботи працівників сільради, яка є максимально відкритою, комунікабельною і шукає різноманітні шляхи для розвитку громади», - вважає Елла Петренко.

Одним із перспективних шляхів розвитку Присиваської громади є туризм. Потік туристів у 2020 році перевищив кількість жителів громади у 6 разів і сягнув позначки 30 тисяч. Сьогодні забронювати номер у двох, збудованих за часів децентралізації, готелях просто нереально. Невдовзі тут планують звести ще один, бо є попит, а також шукають інвестора для будівництва бальнеологічного санаторію.

І тут обов'язково з'явиться ще не один готель і будуть реалізовані спільно з жителями найсміливіші проекти. Бо якщо у громади добросовісна репутація, то приходить час, коли вона, без сумніву, спрацює на її розвиток.

Завдяки прозорості бюджету та антикорупційним заходам зростатимуть доходи громади, економічне життя поживалюватиметься, а послуги ставатимуть якіснішими.

Дитяча футбольна команда Присиваської громади

ЯК 100 ГРОМАД ЗУМІЛИ ЗБАГАТИТИСЯ, НАВІВШИ ЛАД У СВОЇХ ФІНАНСАХ ТА МАЙНІ

Завдяки своїм успіхам Баштанська громада двічі – у 2018 та 2019 роках – ставала лауреатом премії «Кришталь року», що присуджується за результатами індексу прозорості місцевих бюджетів

ЗАВДЯКИ ПРОГРАМАМ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ У СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ З'ЯВИВСЯ «ВІРУС ДОБРОБУТУ»

Коли внаслідок реформи децентралізації до громад перейшли повноваження та ресурси, виявилось, що далеко не всі вони можуть ефективно розпоряджатися ними. Найчастіше це твердження стосувалося громад, створених довкола сіл, селищ та невеличких міст. Багато з них не звикли вирішувати власні проблеми, адже раніше це було справою району. У новій системі координат відсутність досвіду та знань обернулася недоотриманням мільйонів гривень до бюджету. Хтось не розумів, як правильно працювати з боржниками та передавати майно громади в оренду; хтось не знав, як стимулювати місцевий бізнес до сплати податків та легалізації робочих місць. Далеко не всі місцеві ради проводили закупівлі через портал ProZorro, втрачаючи таким чином можливість економії коштів. Жителі громад за таких умов часто залишалися невдоволеними, не розуміючи, над чим працює місцева влада.

Програма USAID DOBRE за три роки допомогла докорінно змінити цю ситуацію у ста громадах України, обраних за результатами конкурсу. Для наведення ладу в системах управління фінансами, нерухомістю та активами громад знадобилося три роки. Після цього громади почали нарощувати бюджети, а їхні жителі – активніше брати участь у житті

своїх населених пунктів і, як наслідок, – менше шукати зраду. Зробити це допомогли міжнародні донори, які почали з проведення фінансового аудиту, подібного до того, що робить Державна аудиторська служба. Відмінність полягала у тому, що у результаті громади отримали не штрафи, а чіткий план із близько 100 кроків, які треба було зробити для вдосконалення фінансово-майнової системи. Згодом фахівці органів місцевого самоврядування пройшли кілька освітніх семінарів та отримали можливість звертатися за консультаціями до висококласних експертів, а також залучати юристів, які працюють у донорських програмах. За таких умов подолання багатьох проблем стало суто технічною справою.

Співпраця обернулася цілком конкретними здобутками. Приміром, Заводська громада Тернопільської області повернула через суд 300 га земель, які втратила внаслідок плутанини у рішеннях обласних та районних органів влади різного рівня ще з радянських часів. Софіївська громада Дніпропетровської області змогла продати за 102 тис. грн на електронному аукціоні через ProZorro напівзруйноване приміщення, яке давно створювало їй проблеми. Причому новий власник зобов'язався відремонтувати об'єкт та відкрити у ньому магазин, створивши таким чином нові робочі місця.

Завжди милують око охайні та затишні вулиці Баштанської громади

Облаштування спортивного майданчика в Мерешанській громаді

Тим часом Баштанська громада Миколаївської області, пройшовши дуже складну юридичну процедуру, взяла у власність занедбане нерухоме майно померлих мешканців, які не мали спадкоємців: житловий будинок і три земельних ділянки загальною площею 4,5 га. Тепер цей будинок передали одній із сімей черговиків – їх у Баштанці понад 200, а ділянки здали в оренду. Минулоріч бюджет громади отримав завдяки цьому 15 тис. грн. Зараз громада працює над отриманням у власність ще дев'яти будинків і трьох земельних ділянок загальною площею 7,5 га, що «мають ознаки безхазяйності».

«Без допомоги донорських програм ми би не наважилися розпочати складний і дуже зарегульований процес відчуження так званої відумерлої спадщини, – зізнається заступниця міського голови Баштанської громади Світлана Євдощенко. – Висококваліфіковані експерти допомогли нам зрозуміти різноманітні законодавчі алгоритми, зруйнували наші стереотипи та змінили підходи до роботи. Ми почали впроваджувати нові моделі організаційного менеджменту та надання послуг, а також шукати шляхи для розвитку...»

Конференція «Стратегічний розвиток та інвестиції». 2019 р.

Одним із цих шляхів стала бюджетна прозорість, що є своєрідним пробним каменем для потенційних інвесторів, які таким чином розуміють, наскільки легко чи важко буде працювати з владою громади і чи не має її діяльність ознак корупції.

«Створення реєстру комунального майна, який включає 633 об'єкти, є добрим сигналом потенційним орендарям, свідченням того, що у нас все прозоро і контрольовано, – веде далі Світлана Євдощенко. – Ми завжди вчасно викладаємо у загальний доступ усі матеріали, що стосуються бюджетного процесу та транслюємо сесії міської ради. Проводимо громадські слухання за основними бюджетними питаннями й візуалізуємо бюджет у спеціальній брошурі, пояснюючи простими словами складні терміни. Це дає можливість жителям краще зрозуміти основний фінансовий документ, а відтак – менше нарікати на владу».

Завдяки своїм успіхам Баштанська громада двічі – у 2018 та 2019 роках – ставала лауреатом премії «Кришталь року», що присуджується за результатами індексу прозорості місцевих бюджетів. А за індексом спроможності місцевого самоврядування громада щороку здобуває дедалі більше балів: у 2018-му – 45, у 2019-му – 69, у 2020-му – 82 бали.

Мереф'янська громада Харківської області добилася стягнення орендної плати з недобросовісного орендаря на 57 тис. грн і тепер веде ще дві подібні справи. А спеціальна робоча група міськради, обстеживши за два роки 546 компаній, домоглася легалізації 136 (!) робочих місць. Це дало можливість додатково отримати до бюджету 490 тис. грн лише податку на доходи фізичних осіб. Також завдяки роботі комісії було зареєстровано 130 суб'єктів господарювання, які сплатили до місцевої казни за два роки 292,8 тис. грн єдиного податку.

«Ми нікого не штрафували, а вибудували систему консультування бізнесу щодо податків і зборів і лише переконували підприємців, – розповідає начальниця фінансового відділу Мереф'янської міськради Тетяна Вишняк. – Більшість мешканців позитивно сприйняли наші дії, стали набагато активнішими у житті громади. Лише у 2018 році вони надіслали нам 426 пропозицій щодо бюджетних витрат, і багато з них ми врахували».

Тепер до Мереф'янської, Баштанської та інших громад увесь час звертаються за порадами колеги з різних регіонів України. Саме це і було

Ремонт електромереж у Мереф'янській громаді

метою міжнародних донорських програм: створити так званий «вірус добробуту» – кілька прецедентів, які згодом стануть звиклою практикою.

«Я пишаюся тим, що громади, які долучилися до нашої Програми, стали якісніше управляти своїми ресурсами: фінансовими, матеріальними та людськими, – резюмує експертка з фінансового управління та місцевих бюджетів Програми USAID DOBRE Ангела Бочі. – Якщо під час наших перших зустрічей деякі місцеві фінансисти працювали з Excel та калькулятором, то тепер вони працюють у спеціалізованих програмах і натисканням

однієї кнопки роблять речі, на які раніше витрачали тижні. Я пишаюся тим, що коли поріг закупівель з обов'язковим використанням ProZorro знизився з 200 до 50 тис. грн, це не стало для наших партнерських громад шоком, бо їхні фахівці вже майстерно працювали із цим сервісом, економлячи завдяки цьому мільйони гривень. Лише за перший рік, за нашими оцінками, партнерські громади на 30% покращили управління власними фінансами».

Фінансовий компонент є одним із тих багатьох, за якими працюють міжнародні донори. У партнерських громадах вони також допомагають розробляти програму місцевого економічного розвитку, генеральний план, стратегію тощо. Це теж є складовими «вірусу добробуту».

ЯК ЗРОБИТИ САЙТ ГРОМАДИ ЕФЕКТИВНИМ І НАВІЩО ЦЕ: ДОСВІД ГРОМАД

Важливою перевагою нового сайту, створеного на платформі DOSVIT за сприяння Програми USAID DOBRE, є простота наповнення

Мати власний сайт та публікувати там головні документи громади зобов'язує закон. Проте хтось робить це «для галочки», а хтось – шукає оновлень та намагається не тільки публікувати, а й справді інформувати.

Успішні кейси громад – партнерів Програми USAID DOBRE доводять, що зробити сайт громади популярним та ефективним – абсолютно можливо. Саме завдяки таким успіхам Музиківська громада Херсонської області та Старосалтівська громада з Харківщини стали взірцевими в розвитку ІТ-напряму серед колег.

Чи сайти громад, створені за сприяння Програми USAID DOBRE, відрізняються від платформ старих зразків? Як взірцевим громадам вдалося популяризувати свої онлайн-ресурси? Як ІТ-стратегія може допомогти місцевому економічному розвитку?

■ ЧИМ НОВІ САЙТИ ВІДРІЗНЯЮТЬСЯ ВІД СТАРИХ?

Для розроблення сайтів на DOSVIT ГО «Social Boost», ІТ-партнер Програми USAID DOBRE, працювала з 37 громадами щодо створення технічних вимог до платформи. Сім із них стали пілотними – вони створили та протестували перші сайти. Результатом спільної розробки є платформа з модульною системою. Це умовний відкритий магазин

додатків, у якому громада підключає необхідні блоки та розділи без участі розробника. Приміром, якщо в адміністрації є вакансії – можна додати такий розділ. Вільних посад немає – цей блок громада може прибрати, аби не заплутувати гостя сайту порожнім розділом.

Завдяки такій системі вдалося оптимізувати інформаційну структуру сайтів громади, прибрати з них зайві блоки меню, максимально спростити, зробити зрозумілими для людей, говорить Катерина Борисенко, керівниця департаменту досліджень та розробки ГО «Social Boost».

«Старі сайти грішили величезними меню, роками обростали ними – ліворуч, праворуч, угорі, а ще безліч банерів. Тому людині було доволі складно щось знайти. Часто, проектуючи таке меню, адміністрація мислить категоріями своєї зручності й тим, як вони звикли працювати з документами. Наприклад, окремо – виконком, рада, рішення голови. Натомість людина може знати лише тематику документа, їй узагалі не відомо, хто його продукує. На DOSVIT немає цих меню – ми замінили їх лаконічною плиткою з основними розділами. До того ж завдяки спеціальній пошуковій системі людина може знайти потрібний документ лише за номером, ключовими словами, датою публікації тощо. Підбираючи функціонал, ми орієнтувалися на споживача, щоб сайт був зрозумілим інтуїтивно».

Усі документи на нових сайтах автоматично підв'язуються під тематичні сторінки. Таким чином, за словами Катерини Борисенко, вдалося мінімізувати кількість помилок, пов'язаних із версіями документа, скоротити час роботи модератора, який раніше завантажував по декілька копій.

Ще однією вагомою перевагою сайту на DOSVIT Катерина Борисенко називає об'єднання різних ресурсів на єдиній платформі. Окрім документів та новин, тут можна подати електронну петицію чи звернення, запропонувати коментарі до проекту нормативного документа, переглянути закупівлі на ProZorro тощо.

«Іноді місцевому самоврядуванню було навіть некомфортно, бо працівники звикли сортувати документи за папками і номерами сесій. Тому нам доводиться довго пояснювати модераторам, чому на головній сторінці сайту, наприклад, не має бути величезного звернення голови громади на весь екран. Людина заходить на сайт умовно раз

на тиждень. А звернення не змінюється багато років, і мешканці його напам'ять знають. У ключовому місці має бути важлива, найсвіжіша інформація. Зрештою, ключовим меседжем нашої розробки є те, що місцевому самоврядуванню необхідно повертатися обличчям до людей, якщо вони хочуть комунікувати з ними».

САЙТ ЗАМІНИВ ПРАЦІВНИКАМ СТОСИ ЕЛЕКТРОННИХ ТЕК: КЕЙС МУЗИКІВСЬКОЇ ГРОМАДИ

Музиківська громада Херсонської області має свій сайт із 2010 року. Ще одним інформаційним каналом для мешканців була друкована газета, яку місцева влада роздавала безкоштовно. Проте вимоги часу вносять свої корективи, і сьогодні люди йдуть по інформацію в інтернет, а паперовий вісник перестав бути ефективним, говорить Людмила Погрібна, секретар Музиківської сільської ради.

«Є вимоги законодавства, що зобов'язують публікувати перелік документів. Ми розуміли, що наш сайт для людей не зручний, і публікували все «бо треба». Але дуже хотіли ефективного інформування і на початку співпраці з Програмою DOBRE сказали про потребу в новому сайті. Ми хотіли знайти компроміс між владою і людьми, зрозуміти, як нам говорити про себе, як публікувати документи і не ускладнювати ці процеси, а робити все зрозуміліше і простіше».

Важливою перевагою нового сайту, створеного на платформі DOSVIT за сприяння Програми USAID DOBRE, є простота наповнення. Для Музиківської громади це було особливо важливо, адже вона не має власного IT чи інформаційного відділу. Контентом сьогодні керує секретар ради та керівник загального відділу. Наразі сайт налічує понад чотири тисячі документів, кожен з яких легко знайти без знання номера документа чи дати розгляду.

«Рішення сесії щодо земельних питань, наприклад, було складно знайти навіть на комп'ютері, якщо ти не пам'ятаєш, у якій теці що зберігається. На новому сайті рішення сесій земельних питань ми знаходимо за прізвищами. Це зручно і нам, і мешканцям, адже не треба

Програми

- Розпорядження голови
- Протокол сесії
- Звіт
- Протокол
- Проекти рішень
- Закупівлі
- Договори
- Документи фінансового відділу

Очистити

Рішення виконкому 26.10.2021

95

Про використання сільського бюджету за січень - вересень 2021р.

Рішення виконкому 26.10.2021

Рішення виконкому 26.10.2021

93

Про стан медичного обслуговування та профілактики інфекційних захворювань серед населення

Рішення виконкому 26.10.2021

Рішення виконкому 26.10.2021

громади на 2021 рік» (21510000000)»

Рішення виконкому 26.10.2021

Всі документи цього типу

Програми

252

Програма забезпечення пожежної безпеки та запобігання і реагування на надзвичайні ситуації на 2021 рік в населених пунктах Музиківської сільської ради

Програми 23.07.2021

252

Програму розвитку та підтримки "Трудового архіву"

Програми 23.07.2021

252

ПРОГРАМУ фінансової підтримки державної політики в сфері казначейського обслуговування місцевого бюджету та супроводження бюджетного процесу Музиківської сільської територіальної громади на 2021 рік

Програми 23.07.2021

45

Комплексна програма підтримки сім'ї, забезпечення гендерної рівності та протидії торгівлі людьми на 2018-2021 роки по Музиківській територіальній громаді

Програми 22.12.2020

Всі документи цього типу

Статус

- Проект
- Прийнятий

Очистити

Теги документів

- бюджет
- закупівлі
- земельні питання
- комунальне майно
- Регуляторна діяльність
- Бюджет участі
- Звернення громадян
- Антикорупційна діяльність
- Консультації з громадськістю
- Паспорти бюджетних програм

Очистити

МЕНЮ

Вхід Побудовано на платформі **DOBVT**

МУЗИКІВСЬКА СІЛЬСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА
Херсонська область

Приймальня Голови громади

КОНТАКТИ

3800

Кількість населення громади

126,9

Загальна площа громади

5

Кількість населених пунктів

43,5

Бюджет громади 2021

42,7

Бюджет громади 2020

45,3

Бюджет громади 2019

КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ

ПЕТИЦІЇ

E-DATA ВИТРАТИ

PROZORRO

ПІДПРИЄМСТВА, ЗАКЛАДИ ТА УСТАНОВИ

СТРУКТУРА ГРОМАДИ

ЗВЕРНЕННЯ

БЮДЖЕТ

НОВИНИ

ДОКУМЕНТИ

Наповнення сайту Музиківської громади

пам'ятати, коли вони написали заяву чи отримали відгук ради. Достатньо зазначити власне прізвище».

Сайт став базою даних для внутрішньої роботи ради, говорить Людмила Погрібна. Лінки на сайт замінили необхідність пересилати прикріплені документи чи витратити час на довгі пошуки документів на комп'ютері.

У жовтні 2020 року сайт громади відвідали 2262 користувачі, це майже половина мешканців громади. За словами Людмили Погрібної, люди позитивно відгукуються про новий сайт.

«Перший період відстежувала за аналітикою, як люди реагують на новини. Зараз не відстежую, бо побачила тенденцію. Я вже розумію, як формувати контент, щоб між певними розважальними повідомленнями вставити щось важливе, щоб це побачили і прочитали. Досить мало людей цікавляться професійними технічними специфічними питаннями. Загалом людей цікавить, що хорошого сталося і чи розглянули їхню заяву, який результат розгляду. Тож ми стараємося зробити, щоб людям було зручно, а не просто виконувати дії «для галочки».

СТАРОСАЛТІВСЬКА ГРОМАДА: МИ НЕ БОЇМОСЯ БУТИ ВІДКРИТИМИ

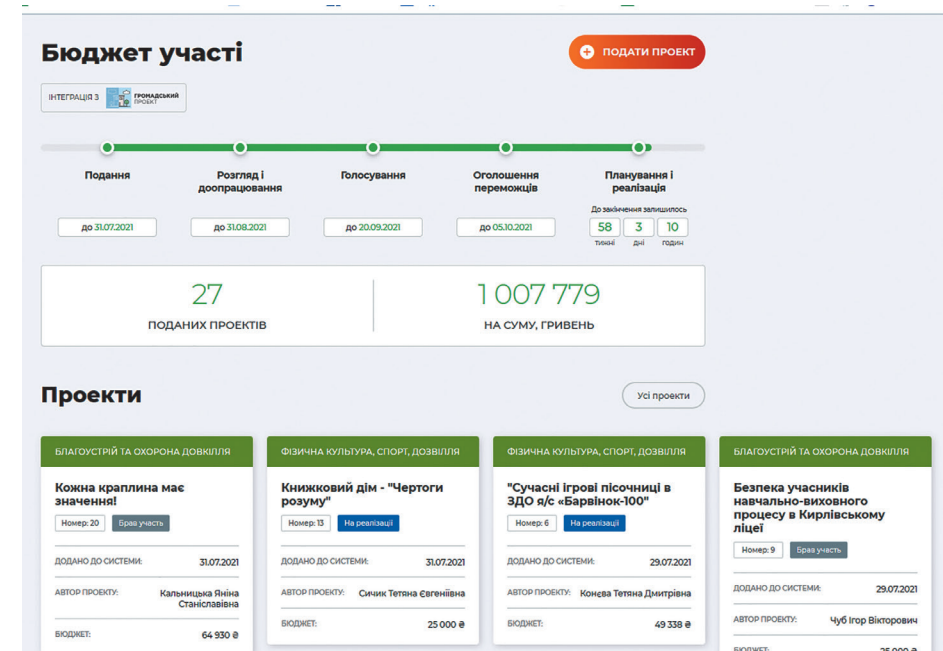
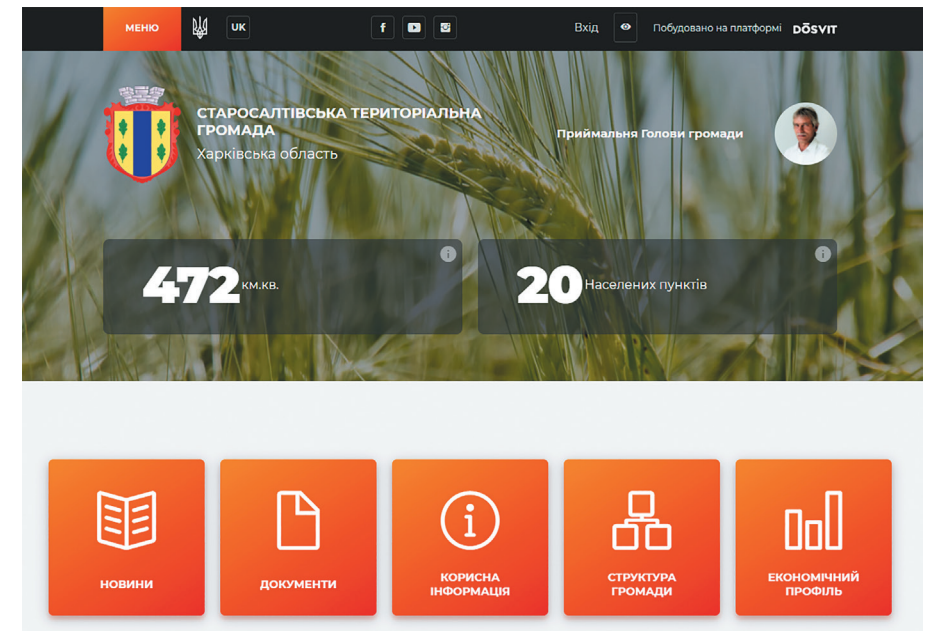
Завдяки більш зручному сайту місцева влада почала отримувати більше зворотного зв'язку, говорить Костянтин Гордієнко, начальник загального відділу Старосалтівської громади Харківської області.

«Готуючи один із проектів, ми отримали багато звернень щодо інших питань у громаді. Це дуже важливо. Ми готуємо стратегії, думаємо про глобальні речі, але не завжди можемо бачити проблеми, які турбують людей. Ми зараз більше спілкуємося з громадою, бачимо індикатори, на що треба звернути увагу, і реагуємо на них. Це правильний напрям розвитку через такий інструмент, як сайт».

Завдяки зручності люди стали частіше відвідувати сайт і шукати там документи. Завдяки цьому, каже Костянтин Гордієнко, громада стала більш відкритою.

«Ми намагаємося регулярно наповнювати сайт. Щотижня у нас щонайменше дві-три новини. Публікуємо те, що цікаво нашим громадянам. Подібні, відкриті для пошуку сайти непотрібні тим, кому є що прихову-

Наповнення сайту Старосалтівської громади

вати. Ми намагаємося повернутись обличчям до громади і бути прозорими, адже ці люди найняли нас на роботу, і з їхніх податків нам нараховують зарплату. Органи місцевого самоврядування повинні робити все, щоб покращити як рівень життя, так і якість послуги саме для мешканців громади».

Однією з перемог нової платформи адміністрація вважає можливість організувати на сайті електронне голосування за проекти громадського бюджету. Завдяки цьому вдалося реалізувати безпребійне голосування і під час пандемії. Зрештою, від паперового голосування повністю відмовилися.

ЯК ГРОМАДАМ ВИКОРИСТОВУВАТИ ІТ-НАПРЯМ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ?

Катерина Борисенко, керівниця департаменту досліджень та розробки ГО «Social Boost», говорить, що громади почали ставити дуже влучне запитання: як ІТ може допомогти в економіці? Для цього експерти рекомендують розробляти та, звісно, реалізовувати ІТ-стратегію – документ, що визначатиме, які напрями стратегії розвитку можна втілити за допомогою технологій.

«Базою ІТ-стратегії мають бути підцілі стратегії розвитку, що підлягають автоматизації. Ті показники, які дозволяють автоматизацію і які ви вважаєте актуальними у контексті ІТ, треба розписати в ІТ-стратегії через плани робіт. І найголовніше – вимірні індикатори. Якщо у вашій стратегії їх немає, то це не стратегія, а, можливо, маніфест, методичка».

Підхід до написання ІТ-стратегії універсальний, як і для будь-якої стратегії. Вона має бути середньостроковою, оптимальний період – до трьох років.

ПОКРОКОВИЙ КАРКАС ІТ-СТРАТЕГІЇ:

1. Аналітичний розділ – результати аудиту про поточний стан інформаційних систем, комп'ютерів, рівень покриття інтернетом. Необхідно провести SWOT-аналіз: Strengths (сильні сторони), Weaknesses (слабкі сторони), Opportunities (можливості), Threats (загрози). Серед можливостей мають бути враховані діючі програми підтримки напря-

му, зокрема, від міністерств, донорських програм тощо. Усе це разом є інструментарієм.

2. Побудова дерева ключових цілей і задач. Спираючись на загальну стратегію соціально-економічного розвитку, потрібно виділити ключові напрями та конкретні цілі ІТ-стратегії. Прописати реалізацію кожної цілі, що супроводжується кількісним показником – КРІ (Key Performance Indicator – показник успіху в певній діяльності), який має SMART-форму (специфічний, вимірний, досяжний, релевантний та обмежений у часі). Щоб це було можливо, громада на старті має розуміти, як буде рахувати показники та з якою частотою. Після запровадження стратегії відстежувати показники потрібно хоча б раз на півроку і звітувати про них раз на рік.

3. Деталізований план досягнення цілей: хто відповідальний, скільки потрібно фінансування тощо.

4. Резюме стратегії – для тих, хто не буде читати усі 50 сторінок документа. Їм потрібна тільки фінальна витяжка.

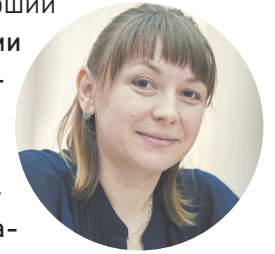
«Для написання такої стратегії необхідна робоча група до 7 людей (оптимально 5), яка здатна взаємодіяти. Обов'язково має бути модератор, який володіє достатнім розумінням предмета і може тримати групу, направляти її для досягнення результату, – говорить Катерина Борисенко. – Решта – пов'язані зі сферами, які ви будете описувати зі стратегії розвитку. Якщо ІТ стосуватиметься документообігу, освіти, то варто залучити керівників профільних відділів. А також члена молодіжної ради, який може представляти громадськість. В ідеалі варто запросити в групу хорошого драйвера на кшталт першого заступника. Важливо не робити головним зі стратегії вузького ІТ-спеціаліста, інженера. Потрібна людина, яка мислить стратегічно, а не лише ремонтує сервери».

Хороша проектна команда – запорука якісної стратегії, яка обов'язково буде реалізована, вважає Катерина Борисенко. Якщо громада готова розвиватися за допомогою діджитал-підходів та інструментів, бачить у цьому потенціал для соціальної та економічної сфери, то стратегія в галузі ІТ стане для неї значним кроком уперед.

ГЕНДЕРНО ЧУТЛИВЕ ВРЯДУВАННЯ: ПОТРЕБИ ЛЮДИНИ У ЦЕНТРИ УВАГИ

Сьогодні 100 із 1470 громад в Україні, які співпрацюють з Програмою USAID DOBRE, завдяки партнерам – НДІ – впроваджують подібні гендерні підходи до врядування та бюджетування

Вікторія Вялих народилася і пригордилася, як вона сама жартує, у Покровській селищній громаді Дніпропетровської області. Після навчання в інституті повернулася додому, вчителювала, але життя її кардинально змінилося після Академії гендерно орієнтованого врядування. Вона однією з перших доєдналася до громадської організації «Молодь Покровщини», увійшла до складу Молодіжної ради та спільно з колегою реалізувала свій перший проєкт для дівчат сільської місцевості. «Тоді ми вперше проаналізували Програму реалізації молодіжної політики у громаді щодо задоволення потреб молодих людей, урахувавши їхнє місце проживання, стать, вік, соціальний стан. І з'ясували, що переважна частина коштів виділялася для преміювання талановитої учнівської молоді, більшість запланованих заходів теж була орієнтована на дівчат та хлопців шкільного віку, а от покоління 18–35-річних залишилося поза увагою», – розповідає Вікторія Вялих, сьогодні вже директорка комунального закладу «Молодіжний центр «ПросторОК». Після цього у громаді вирішили дізнатися, хто ж вона, молодь Покровської громади, і які має потреби. Розробили анкету, провели опитування, і це допомогло переформатувати заходи (а одночасно і кошти у бюджеті), які відповідають запитам різних груп жінок і чоловіків. Так з'явився новий формат проведення Дня вишиванки – хода змінилась на тан-

цювальний батл, звичайний концерт до Дня молоді – на велопробіг та караоке-марафон. У бюджеті передбачили кошти на премії для талановитої молоді 18+. Селищна рада спільно з громадською організацією створили молодіжний простір «POKROVSKE» (сьогодні це комунальний заклад «ПросторОК») для організації змістовного дозвілля, неформальної освіти, спілкування та самореалізації. Вікторія каже, що найголовніше їхнє досягнення – це те, що молодь планує жити та працювати у Покровській громаді.

Сьогодні 100 із 1470 громад в Україні, які співпрацюють з Програмою USAID DOBRE, завдяки партнерам – НДІ – впроваджують подібні гендерні підходи до врядування та бюджетування. Що таке гендерно орієнтоване бюджетування, чому це важливо для розвитку громад та які перспективи запровадження цих інструментів в усіх громадах України?

ПОНАД 50 РОКІВ У СВІТІ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ

Для початку з'ясуємо, що таке гендерний підхід до врядування та бюджетування. За словами експертки НДІ Наталії Рябушенко, жінки та чоловіки, згідно з Конституцією України (ст. 24), мають рівні права незалежно від «раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання...» І це є визначальним. І жінки, і чоловіки очікують від громади чи від держави якісних послуг. Отже, бюджет, у якому збалансовано враховано інтереси людини, її стать, вік, місце проживання та реальні потреби, називають гендерно чутливим.

Гендерне бюджетування вперше з'явилося у 1970-х роках в Австралії. Сьогодні понад 90 країн застосовують згаданий інструмент. В Україні гендерне бюджетування в окремих місцях почали запроваджувати з 2003 року. Системна і масштабна робота розпочалася зі стартом реформи з децентралізації – в об'єднаних громадах. Сто українських громад з Кіровоградської, Харківської, Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської, Херсонської, Івано-Франківської, Тернопільської, Чернігівської та Чернівецької областей, які стали партнерами Програми USAID DOBRE, з допомогою експертів НДІ втілюють у життя гендерний підхід до врядування.

«Сьогодні ми вже можемо говорити, що, наприклад, у Покровській, Печеніжинській, Шумській, Мерешанській, Старосалтівській, Байковецькій та інших громадах успішно розвивають свої території з урахуванням гендерного підходу, він є наскрізним у стратегії розвитку, програмах, фінансових документах громад», – зазначає Наталія Рябушенко.

Кілька років НДІ працює у громадах та намагається подолати стереотипне мислення у жителів та жительок щодо поняття «гендер», бо в Україні, каже Наталія Рябушенко, воно сприймається неоднозначно: або демонізується, вважається загрозою, або зводиться до так званих «жіночих» питань чи проблем. Водночас якщо поглянути на зміст Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», то очевидно, що гендерна проблематика стосується усіх незалежно від статі, а гендерна політика одним зі своїх напрямів визначає «підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства», а не протидію їм. Тому через тренінги та практичні заняття, завдяки Академії жіночого лідерства та Академії гендерно орієнтованого врядування, крок за кроком змінюється ситуація і в громадах: від повного несприйняття до розуміння важливості гендерного підходу у врядуванні.

КОШТИ НА ПОТРЕБИ ЛЮДЕЙ, А НЕ НА УТРИМАННЯ ЗАКЛАДІВ

Анатолій Бурменко, керуючий справами Старосалтівської селищної ради Харківської області, три роки тому дізнався про поняття «гендерно орієнтоване бюджетування». «Мені було 47 років, на той час я обіймав посаду заступника голови, і ми в рамках співпраці з Програмою DOBRE познайомилися з експертами НДІ та мали створити комісію з гендерного бюджетування.

Шукали добровольців, але, на жаль, ніхто особливо не хотів працювати у цій комісії. Довелося мені самому стати добровольцем та відвідувати усі тренінги. Саме під час навчання й відбулося переосмислення. І сьогодні я як посадова особа намагаюся запроваджувати гендерне

врядування в управлінні громадою. Я зрозумів, що цей підхід дає змогу справедливо розподіляти бюджетні кошти відповідно до потреб мешканців і мешканок. Коли ти запитуєш у людей про їхні потреби, вони відчують, що вони важливі, розуміють, що їх чують і враховують їхню думку, а це все формує довіру до влади», – переконаний керуючий справами Старосалтівської селищної ради.

Анатолій Бурменко з колегами наприкінці 2019 року розробили першу гендерно чутливу програму розвитку культури Старосалтівської громади. Гендерний аналіз культурної інфраструктури допоміг звернути увагу не лише на наявність, а й на доступність та можливість отримати послуги для різних груп населення, у тому числі жінок та чоловіків різного віку, фізичного стану, місця проживання тощо. Провели аналіз і зрозуміли, що послугами закладів культури користується небагато людей, громада вкладала значні кошти на їх утримання, але місцевим жителям та жителькам послуги, які надають ці заклади, були нецікавими. Тому найперше, що зробили, це провели опитування: запитали у людей, що б їх мотивувало та спонукало б відвідувати, наприклад, бібліотеки. Під час дослідження поставили собі за мету, аби не менше 40 відсотків людей були однієї статі, щоб вивчити інтереси як жінок, так і чоловіків. Опитування підтвердило: люди хочуть, щоб заклади культури розширили свій функціонал. Наприклад, на базі семи бібліотек пропонували створити центри культури з доступом до інтернету, комп'ютерним та копіювальним обладнанням, висловили думку про організацію майстер-класів та клубів за інтересами, тематичних вечорів та караоке-клубів. Старосалтівська громада переформатувала бюджет і заклала кошти на закупівлю спеціального обладнання для таких центрів культури. Заклади культури сьогодні вчать працювати по-новому з урахуванням інтересів усіх мешканців.

Старосалтівська громада розробила стратегію розвитку, паспорт громади з огляду на гендерні особливості мешканців і мешканок. Сьогодні усі важливі документи, які затверджуються у громаді, звіряються з гендерно чутливою стратегією розвитку.

Наталія Рябушенко радить громадам саме на етапі планування, підготовки стратегії розвитку громади та програм спочатку проаналізувати ситуацію, визначити склад населення, адже від цього

залежатимуть стратегічні цілі та завдання, яких хочуть досягти. Головне ж завдання – створити комфортні умови для проживання. Якщо у вашій громаді більшість жителів – люди похилого віку, то, відповідно, ви повинні акцентувати увагу на створенні умов для цієї категорії людей. І в той же час потрібно чітко знати, скільки молоді живе у громаді, які вона має інтереси та потреби, щоб їх також задовольнити.

Гендерний підхід у врядуванні передбачає людиноцентричний наскрізний підхід до всього, що робиться у громаді. В іншому разі для місцевої влади – це не тільки програми вибори, а й втрата працездатного населення. А не буде мешканців – зникне громада. У цьому переконана й Оксана Яріш, директорка Центру надання соціальних послуг Байковецької громади Тернопільської області: **«Нам доводиться, у прямому значенні слова, боротися за кожного жителя, бо ми розуміємо, що це важливий ресурс для громади. Байковецька громада розташована біля міста Тернопіль, недалеко від кордону. Ми прагнемо залишитися громадою і хочемо, щоб наші жителі та жительки не виїжджали з громади, щоб вони мали комфортні умови для проживання та економічне підґрунтя для фінансової самодостатності»**. Тому усі процеси планування та розвитку потребують залучення до цього процесу жінок і чоловіків, які мешкають у громаді, у тому числі з уразливих груп, щоб «ніхто не залишився осторонь».

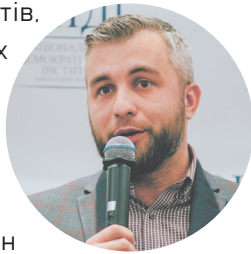

У Байковецькій сільській громаді шляхом опитування зуміли оцінити потреби 2000 людей різних соціальних категорій: учасників АТО, внутрішньо-переміщених осіб, самотніх, багатодітних родин, людей з інвалідністю. Таким чином вдається вирішувати проблеми людей, ураховуючи їхні запити, з увагою до їхніх потреб, інтересів та досвіду. А можливості їх вирішення передбачили у програмі соціального захисту населення, заклавши кошти у бюджеті громади. Тут почала діяти соціальна пральня, яка задовольняє потреби 200 самотніх людей похилого віку на дрібне прання та ремонт одягу, закупили із залученням коштів субвенції державного бюджету спеціальний автомобіль для перевезення людей з інвалідністю, придбали соціальне житло, житло для багатодітної родини, у якій мама сама виховує семеро дітей.

«Якщо не мати чіткого плану дій, не знати території та статистичних даних, то громада розвиватиметься хаотично, а кошти використовуватимуться неефективно, це марна трата часу та ресурсів», – переконана Оксана Яріш.

ЧИ ГОТОВІ В УКРАЇНІ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ГЕНДЕРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ НА ЗАКОНОДАВЧОМУ РІВНІ?

Гендерне бюджетування, на думку експертів, має стати обов'язковим для запровадження в усіх українських громадах. Найпростіший шлях – це законодавчо закріпити цей інструмент у Законі України «Про місцеве самоврядування», щоб він став нормою прямої дії для ОМСів. Так вважає Дмитро Микиша, народний депутат України, член міжфракційного депутатського об'єднання «Рівні можливості».

«Ми запропонували ці новели до нової редакції Закону України «Про місцеве самоврядування» та прописали запровадження гендерного бюджетування, але, на жаль, сьогодні процес розгляду затягується. Окрім того, обов'язково потрібно закріпити норми гендерного бюджетування у Бюджетному кодексі. Також постійний аудит та аналіз статистичних даних в органах місцевого самоврядування мають бути відображені в нормах закону про статистику», – розповідає Дмитро.

Але час чи будуть готові 226 депутатів підтримати зміни до законів, які закріплять засади гендерного бюджетування як обов'язкового інструмента для всіх громад України, наразі під питанням. Дмитро Микиша говорить, що у Верховній Раді так само, як і в суспільстві, панує упереджене та стереотипне ставлення до всіх слів, що мають корінь «гендер». Водночас в Україні нормативно визначено, що гендер – це соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок/чоловіків. Ці ролі можуть позначатися на становищі жінок і чоловіків у громадах, обмежувати їх доступ до якісних послуг, впливати на участь у процесах планування та розвитку, поєднуючись з іншими характеристиками, можуть призводити до множинної дискримінації жінок і чоловіків

з інвалідністю, старшого віку, сільських мешканців тощо. Тому потрібна наполеглива просвітницька робота і міжнародних інституцій, і громад, які вже запровадили цей інструмент. Дмитро постійно ділиться власним досвідом зі своїми нинішніми колегами про використання гендерних підходів до врядування на посаді заступника голови Мереф'янської міської громади. Каже, що гендерно орієнтоване бюджетування – це справедливий та ефективний інструмент розподілу бюджетних коштів. «Я так само не з першого разу зрозумів переваги цього інструмента. У 2017 році однією з актуальних проблем була оптимізація бібліотечної мережі громад. Ми провели повний аудит, організували соціологічні опитування серед людей: як часто вони відвідують бібліотеки, що читають і що потрібно зробити, щоб вони приходили у ці заклади культури. Нині бібліотеки не тільки пропонують книжки для читання, а й працюють як копіцентри, мовні й молодіжні центри, центри проведення різноманітних тренінгів у громаді, а також центри громадської активності. На базі бібліотек відкрито Академію третього віку та бібліоняню. Фактично витрати на одного читача порівняно з 2017 роком зменшились. Разом з тим хоча загальні витрати і зросли, але й значно зростає кількість відвідувачів. На жаль, у роботу громадських закладів культури підступний COVID-19 вніс свої корективи. Гендерний підхід до бюджетування дає змогу громаді витратити кошти не на утримання приміщень, а на потреби та запити людей, і це головне», – переконаний Дмитро Микиша.

У межах остаточної децентралізації в Україні з'явилося близько 500 нових громад, які отримали нові повноваження та кошти, але, на жаль, ці громади дуже відстають від тих, які об'єдналися добровільно. Тому інструменти гендерного бюджетування та принципи гендерно орієнтованого врядування мають допомогти громадам знайти оптимальні шляхи врахування потреб та інтересів різних груп населення. Тільки після його запровадження ми зможемо говорити про ефективне використання бюджетних коштів та створення комфортних умов для жителів, коли всі мешканці та мешканки отримають рівні вигоди від змін.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОСЛУГ У ГРОМАДАХ: ПРО СТРАТЕГІЇ, КОМУНІКАЦІЮ ТА СМІТТЯ

За сприяння Програми DOBRE придбали 2145 індивідуальних контейнерів для житлового сектору, 26 контейнерних майданчиків і 78 контейнерів для роздільного збирання твердих побутових відходів

Відсортоване сміття продають, а побутові відходи домогосподарств – централізовано вивозять на смітник. У Шумській громаді на Тернопільщині всього за декілька років налагодили збирання та сортування сміття. Сьогодні майже третина мешканців громади підписала договори з місцевим комунальним підприємством. І громада впевнено рухається вперед.

Після децентралізації громади отримали повноваження та ресурси вдосконалювати та надавати послуги, які раніше були далекими або й зовсім недоступними. І що важливо – усі вони стають ближчими не тільки до містян, а й до сільських мешканців.

Як визначити пріоритетні послуги? Із чого почати? На що важливо звернути увагу, коли починаєте впроваджувати послугу? Читайте на прикладі історії Шумської громади.

ІЗ ЧОГО ПОЧАТИ?

Роздільне збирання раніше діяло тільки у місті Шумськ – це були два контейнери для пластику та скла, які стояли просто неба. Більшість свого сміття люди спалювали або ж вивозили на несанкціоновані смітники. І от уже за декілька років майже третина мешканців підписала договори на вивезення сміття, а в громаді облаштували 26 контейнерних майданчиків для роздільного збирання.

Ігор Ткачук, начальник відділу економічного розвитку та інвестицій Шумської міської ради, говорить, що на старті важливо якісно прокомунікувати з мешканцями та пояснити їм, чому ця послуга важлива. Саме тому до робочої групи проєкту залучили представників різних груп: громадські організації, депутатський корпус, працівників виконавчого апарату, старост і, звісно, мешканців.

Робоча група визначила сильні і слабкі сторони послуги, напрацювала стратегічні цілі та створила понад 25 проєктів, які поділили на коротко-, середньо- і довгострокові. Усі напрацювання покладено в основу детального плану вдосконалення послуги поводження із твердими побутовими відходами.

Насамперед у громаді треба було облаштувати місця для збирання відходів, забезпечити людей контейнерами та купити сміттевоз. За рахунок державної субвенції купили автомобіль, а за кошти місцевого бюджету встановили контейнерні павільйони, щоб захистити сміття від опадів. За сприяння Програми DOBRE придбали 2145 індивідуальних контейнерів для житлового сектору, 26 контейнерних майданчиків і 78 контейнерів для роздільного збирання твердих побутових відходів.

ПОСТУПОВЕ ЗАПРОВАДЖЕННЯ

36 населених пунктів громади (станом на 2021 рік – 44 населених пункти) розташовані на площі понад 500 квадратних кілометрів, тож одночасно забезпечити збирання сміття скрізь – неможливо. Щоб розділити впровадження послуги на три черги, у громаді розробили карту та разом зі старостами почали опитування за допомогою IT-інструмента DOBRE.Pytannya. Опитування дало змогу виявити потреби людей у кожному населеному пункті, їх задоволеність послугою, готовність користуватися нею.

«Щоб заохочувати людей, ми безкоштовно пропонували контейнери за умови підписання договору. За підтримки DOBRE розробили комунікаційний план, аби ефективно прокомунікувати важливість запровадження послуги. У всіх населених пунктах провели інформаційну кампанію та опитування про те, як люди хотіли б бачити цю послугу. Були різноманітні екоакції в школах, зустрічі у форматі спілкування з владою, багато інтеграційних заходів. Зустрічали людей, які казали: «У нас сміття немає». Неможливо, щоб сміття

Екоакція учнів Шумського ліцею

у домогосподарстві не було. Все одно вони його вивозять і забруднюють нашу територію, річки тощо. Добре, що в громаді є люди, які розуміють важливість правильного поводження зі сміттям», – пояснює Ігор Ткачук.

Спочатку запровадили послугу у 12 селах, де понад половина мешканців готова була підписати договори на вивезення сміття. Наразі послуга доступна і в шести населених пунктах другої черги.

СКІЛЬКИ ЦЕ КОШТУЄ ДЛЯ ЛЮДЕЙ?

Мешканці села користуються контейнерними майданчиками безкоштовно. За вивезення сміття від домогосподарств на початку запровадження послуги люди платили по 8 гривень на місяць. За словами Ігоря Ткачука, перший рік комунальне підприємство змушене було працювати у збиток, аби залучити якомога більше споживачів за помірну плату. Проте площа досить велика, і витрати на збирання сміття – відповідні. Тож із часом підняли тариф до 14,8 гривні на місяць. Завдяки цьому мають ресурси і на вдосконалення послуги.

«Кожного року ми проводимо опитування – запитуємо людей, чи задоволені вони послугою і як можна її покращити. Опитування показують, що люди задоволені послугою. Вони добре розуміють, що вона потрібна і її треба розвивати. Зараз, наприклад, є населений пункт, де

люди готові укласти договори, але через пандемію у 2021 році ми не могли виділити гроші з бюджету на додаткові контейнери. Тож перенесли продовження проєкту на наступний рік».

■ ШО ДАЛІ ІЗ ЗІБРАНИМ СМІТТЯМ?

Побутові відходи з домогосподарств вивозять на полігон твердих побутових відходів. Відсортоване сміття (скло, пластик, папір) із контейнерних майданчиків громада продає. Пластик та папір пресують та відправляють у Дубно, що розташоване неподалік. Склом скуповують місцеві підприємці, які його переробляють.

«Те, що заробляємо від сміття, вкладаємо у розвиток КП та послуг, якими воно займається. Приміром, є проблеми з водопостачанням і водовідведенням, з очисними спорудами. Тим паче, в жовтні 2020 року до нас доєдналося ще чотири сільські ради (вісім населених пунктів). Наша громада – найбільша за територією у Тернопільській області, тож роботи вистачає», – пояснює Ігор Ткачук.

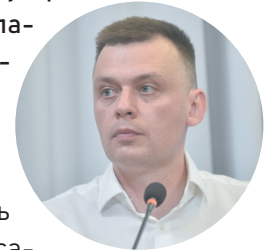

Шумська громада отримала контейнери від Програми USAID DOBRE

■ ЯК ГРОМАДАМ РОЗВИВАТИ ПОСЛУГИ?

Культура планування послуг не надто поширена в українських громадах. На відміну від стратегії розвитку, планування послуг не є обов'язковим у межах чинного законодавства. Проте громади шукають можливості розвивати послуги – залучають підтримку міжнародних програм технічної допомоги. Однією з них є Програма USAID DOBRE.

«Ми допомагаємо партнерам створити власну програму, а її виконання – це завдання громади. Ці плани, на відміну від довгострокових стратегій розвитку, є середньостроковими і розраховані на 4-5 років. DOBRE допомагає втілити лише один проєкт, який обирає громада і який вважає найвагомішим для власного розвитку», – говорить Максим Бурдавіцин, експерт з послуг місцевого самоврядування Програми USAID DOBRE.

У середньому громада надає 20-30 базових послуг, і розвивати їх усіх одночасно – неможливо. До того ж немає єдиного рецепта «з чого почати, аби бути успішним». Кожна громада – індивідуальна й обирає свій шлях розвитку, у тому числі пріоритети.

Шумська громада Тернопільської області стала взірцем упровадження послуги з поводження із твердими побутовими відходами. Приміром, Мостівська громада в Миколаївській області вирішила розвивати освіту – у чотирьох школах громади відкрили STEM-класи. Раніше подібні класи можна було знайти тільки у містах, тож для маленької сільської громади на Миколаївщині це був справжній прорив. Заводська громада Тернопільської області втілила ідею культурного центру – об'єднала всі культурні послуги в одному Будинку культури. До речі, зараз Міністерство культури та інформаційної політики пропагує розвиток мультикультурних центрів і пропонує поширити такий досвід по всіх громадах.

Програма USAID DOBRE пропонує громадам використовувати американську практику планування послуги – план вдосконалення послуги (SDIP, Service Delivery Improvement Plan). Для українських реалій її адаптували фахівці програми DOBRE. Практику громад – партнерів Програми та поради з американської методики було покладено в основу посібника «Теорія та практика вдосконалення послуг місцевого самоврядування», який доступний для користування усім громадам.

МОЛОДІЖНИЙ КАПІТАЛ

Завдяки співпраці з DOBRE пріоритети розвитку громади стали більш збалансованими та орієнтованими на різні групи людей, що, у свою чергу, надихає молодь на подальшу співпрацю з місцевим самоврядуванням

Коли завдяки допомозі донорських програм громади починають працювати з власною молоддю, їхня спроможність зростає. Досвід Галицинівської і Терехівської громад засвідчив це.

Якщо у громаді немає молоді, то немає і майбутнього. Очільники громад погоджуються із цією очевидною істиною, однак на практиці часто виявляється, що вони не знають, як саме працювати з молоддю та створювати умови для її розвитку. Програма USAID DOBRE вирішила виправити цю ситуацію. У ста громадах, які були обрані за конкурсом і на досвід яких згодом мала б орієнтуватися вся Україна, Програма налагодила роботу кількох напрямів: економічного, фінансового, управлінського тощо. Одним із цих напрямів була робота з молоддю.

Юнаки та дівчата з обраних за конкурсом громад отримали можливість взяти участь у низці навчальних тренінгів. Зокрема, по 4-5 представників із кожної громади відвідали дводенний молодіжний форум «ДОБРЕ ДІЙ», домашнім завданням для учасників якого було акумулювання ідей кількох розвиткових проєктів. На їх реалізацію Програма виділила по 10 тис. доларів кожній партнерській громаді. Однак перш ніж отримати ці кошти, треба було провести обговорення самих ідей та дізнатися думку мешканців про них. Ще одна умова – співфінансування місцевою радою не менше ніж 15% вартості проєктів.

Учасники молодіжного форуму «Добре дій»

«В Україні довгий час вважалося, що робота з молоддю – це лише організація свят, концертів та інших розважальних акцій, – розповідає спеціалістка із залучення громадськості Програми DOBRE Анна Товстуха. – Ми ж повели мову про те, що молодь є повноцінною частиною громади, відтак її треба залучати до різних сфер життя. Просували три тези. По-перше, місцева влада має усвідомити, що розвиток молоді є саме її завданням. Якщо керівництво громади хоче виростити платників чималих податків, які в майбутньому поповнюватимуть її бюджет, ініціативних громадських діячів та, зрештою, просто відповідальних мешканців, над цим треба працювати. По-друге, нічого для молоді без молоді: вона має бути долучена до всіх процесів, які так чи інакше її стосуються. По-третє, платити за роботу з молоддю – це нормально, інакше активісти рано чи пізно втомлюються, вигорають і перестають працювати. Тоді всі напруження пропадають, і наступному активісту треба починати з нуля».

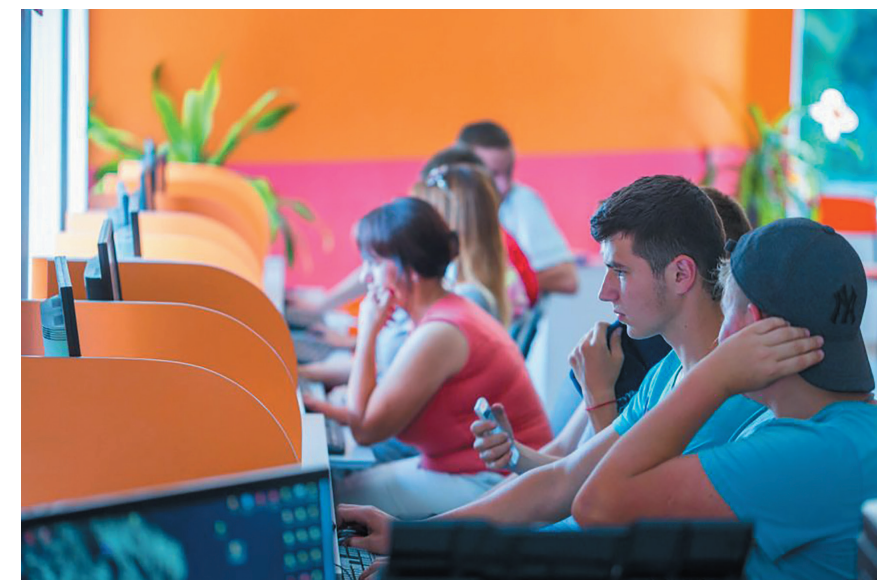
За словами пані Анни, результати роботи з молоддю зазвичай видно лише через кілька років. Разом із тим у громадах, з якими працювала Програма DOBRE, молодь почала частіше системно долучатися до пла-

нування різноманітних місцевих ініціатив, знаходити можливості для власного розвитку та загалом облишила думки про необхідність переїзду до великих міст. Завдяки роботі з DOBRE пріоритети розвитку громади стали більш збалансованими та орієнтованими на різні групи людей, і це надихає молодь на подальшу співпрацю з місцевим самоврядуванням.

Лідерами розвитку молодіжного напрямку стали Терехівська громада Тернопільської області та Галичинівська громада Миколаївської області. Обидві прийняли цільові програми підтримки та розвитку молоді. У Терехівській громаді лише у 2019–2020 роках на таку програму міська рада виділила 200 тис. грн, у Галичинівській – понад 300 тис. грн.

«Завдяки донорам ми придбали 20 велосипедів та спорядження до них: наковзачки, налокітники і таке інше, – розповідає молодіжна працівниця Терехівської міської ради, заступниця голови молодіжної ради та її незмінна членкиня з 2014 року Лілія Соха.

– У двох наших парках ми поставили лавочки із сонячними батареями, від яких велосипедисти можуть заряджати телефони, а також облаштували у Терехівці кілька велопарковок. Тепер наш туристично-інформаційний центр використовує цей ресурс для велоеккурсій громадою. Ми маємо три

Молодь Терехівської громади

маршрути різної складності, вартість проїзду по будь-якому з них для групи з екскурсоводом становить 450 грн. За два роки таких екскурсій було понад 100, крім того, близько 300 осіб скористалися послугами велопрокату. Відколи у нас з'явився комунальний двоколісний транспорт, ми щороку проводимо велопробіг, велоквест та веломарафон, у яких беруть участь сотні місцевих жителів та гостей громади».

За словами заступниці голови Тереховлянської громади Алли Стечишин, тривала робота з молоддю вже дає свої плоди: багато юнаків та дівчат хочуть бути учасниками всіх культурних акцій, і долучати їх до будь-якої справи дедалі легше. Наприклад, улітку 2018 та 2019 років молоді люди охоче взяли участь у роботі молодіжних та дитячих таборів, які організувала у найбільших селах громади партнерська організація програми DOBRE – Західноукраїнський ресурсний центр.

Молодь Тереховлянської громади набагато активніше, ніж раніше, долучається і до волонтерської роботи. Цієї зими вона збирала кошти для підгодовування у найбільші морози безпритульних тварин, а перед Великоднем забезпечила лікування двох хворих хлопчиків – мешканців громади. Молоді люди також долучилися до інформаційної кампанії щодо бюджету участі, створивши кілька роз'яснювальних відеороликів для населення.

Діти на спортивному майданчику в селі Лимани, Галичинівська громада

«Наша молодь з кожним роком дедалі активніше долучається до життя громади і впливає на нього, – зазначає Алла Стечишин. – Ми надзвичайно задоволені результатами, тож і надалі продовжуватимемо програму розвитку молоді, а молодіжна політика буде одним із наріжних каменів нашої роботи».

У Галичинівській громаді влітку 2020 року молоді люди провели моніторинг роботи місцевих депутатів. Виявилось, що троє народних обранців відвідали відповідно 44%, 33% та 22% сесійних засідань, а одна депутатка взагалі не з'явилася на жодну сесію. Обов'язковий щорічний звіт про депутатську діяльність подали тільки четверо, та й то після запитів молодих людей. Наступним кроком було проведення анонімного опитування мешканців громади, під час якого з'ясувалося, що 56% місцевих жителів нічого не знають про те, що місцеві депутати проводять особистий прийом, а 62% ніколи не зверталися до них по допомогу. Результатом дослідження стала низка рекомендацій сільській раді щодо покращення роботи з виборцями, частину яких згодом урахували.

Тренування у фітнес-залі, Галичинівська громада

Ще одна успішна акція молоді у Галичинівській громаді мала назву «Секретний агент». Члени молодіжної ради навідалися до паспортника, секретаря сільської ради, а також до відділів у справах дітей, сім'ї та надання соціальних послуг і згодом дали владі кілька рекомендацій щодо покращення якості послуг. Одна з них, наприклад, стосувалася необхідності облаштування дитячого куточка для малолітніх дітей відвідувачів.

«Після навчань, профінансованих донорами, наша молодь активно долучилася до подання проєктів до бюджету участі, – каже заступниця голови з питань економічного розвитку та інвестицій Галичинівської сільської ради Юлія Болгак. – Найпомітнішим із них став проєкт зі створення сучасної спортивної зали у селі Галициновому. Якби не активна позиція молоді, цієї зали у нас не було б. Також молодіжна рада регулярно організовує толоки по всіх селах громади, не тільки прибираючи сміття у місцях спільного відпочинку жителів, а й висаджуючи там квіти й викошуючи траву. А коли завдяки донорам у нашій громаді з'явилося вісім спортивних майданчиків, молодіжна рада ініціювала проведення для всіх охочих майстер-класів з вуличної гімнастики – воркауту, на які запросила фахових тренерів із Миколаєва».

Цьогоріч юнаки та дівчата Галичинівської громади планують виготовлення світловідбивальних елементів, які можна кріпити на одяг школярів, захищаючи їх таким чином від дорожньо-транспортних пригод.

Юлія Болгак, заступниця голови з питань економічного розвитку та інвестицій Галичинівської громади

Карта Молодіжного парку, Теревоблянська громада

Також хочуть організувати тренінги із започаткування власної справи та майстер-класи з веслування на байдарках. А моніторинг діяльності місцевих депутатів та акція «Секретний агент» уже стали традицією.

«Досвід обох цих громад продемонстрував: коли влада дає можливість молоді реалізувати свої ідеї, згодом молодь більше довіряє владі й бере на себе більшу відповідальність, – резюмує Анна Товстуха. – Наприклад, у Галичинівській громаді саме молоді люди організовано виступили проти приєднання до іншої громади на початку осені 2020 року. Провівши низку громадських слухань у різних населених пунктах, вони врешті-решт добилися свого. Цього б не сталося, якби молодь не відчувала, що вона має вплив на життя громади. Ось найкращий результат роботи сільської ради! Щоб молоді люди хотіли жити у рідних місцях, їм треба створити можливості для розвитку: приміром, забезпечити підтримку їхньої першої бізнес-справи, створити якісні умови для навчання та лікування їхніх дітей, дати їм можливість впливати на ситуацію у громаді. Тоді з'являться нові сім'ї, тоді молоді підприємці створюватимуть нові робочі місця, і громада житиме своїм природним життям. Але для цього необхідно розуміти головне – молоддю треба займатися».

ЯК СТВОРИТИ ТОЧКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ У СЕЛІ?

Донори допомогли створити бізнес-інкубатор на базі новоствореного центру освіти дорослих. Це три швейних та одна гончарна майстерні

Завдяки зусиллям донорських програм у Галичинівській громаді Миколаївської області з'явилися кілька невеличких місцевих підприємств, що в майбутньому цілком можуть стати основою для розвитку цілого регіону.

Реформа децентралізації дала можливість громадам самим обирати своє майбутнє: кожна з них тепер має кошти на власний розвиток. Проблема тільки у тому, що далеко не всі керівники громад розуміють, що таке розвиток, скеровуючи вільні кошти на ремонт усього, що тільки можна відремонтувати. З іншого боку, часто вони просто не знають, яким чином створювати точки зростання, підтримувати діючий бізнес, залучати інвесторів та поживляти економічне життя, звикло сподіваючись у цьому на допомогу області чи району. А район з областю допомагати не поспішають...

Програма USAID DOBRE взяла за мету навчити мистецтва місцевого економічного розвитку сто громад, на досвід яких згодом могла б орієнтуватися ціла Україна. Навчання не обмежувалося лекціями та семінарами: практична частина курсу передбачала реалізацію 1-2 проєктів, на які Програма надала гранти від 90 до 180 тис. доларів. На ці кошти громади, відповідно до своїх стратегічних пріоритетів, купували верстати, швейні машинки, обладнання для кухонь, гончарні пічі та багато іншого, що в майбутньому мало би стати засобом для розвитку місцевого бізнесу та людського капіталу.

Дворічний навчально-практичний курс уже пройшли 75 громад. Серед найкращих – Галицинівська громада Миколаївської області. Її донори допомогли створити бізнес-інкубатор на базі новоствореного центру освіти дорослих. Це три швейних та одна гончарна майстерні, які підприємці-початківці можуть використовувати безоплатно або за символічну плату. Швейні майстерні дуже виручили громаду на початку пандемії COVID-19, виготовивши три тисячі захисних масок для місцевих жителів. А мешканку Галицинового Ольгу Сердюк поява цих майстерень підштовхнула до заснування власної справи.

«Я закінчила Переяславське швейне училище і згодом десять років працювала на різноманітних швейних підприємствах, – розповідає пані Ольга. – Мабуть, я б ніколи не наважилася розпочати свій бізнес, але цей шанс не могла впустити... Програма DOBRE запропонувала мені стати тренером на двох 50-годинних швейних курсах у селах Галицинове та Українка. Після цього я вже не хотіла повертатися на роботу до меблевого виробництва, де раніше працювала, і заснувала власну майстерню в одній із кімнат свого будинку. Тепер ремонтую одяг та шию на замовлення. Якщо зможу знайти додаткові кошти на створення хоча б двох додаткових робочих місць, буду брати участь

Учасниці освітньої програми пошиття підліткового та дорослого одягу, Галицинівська громада

Анна Сальник, тренер центру освіти дорослих, Галицинівська громада

у тендерах ProZorro. А це вже чималі замовлення та цілком непогані кошти».

Наразі найбільшим замовником Ольги Сердюк є Галицинівська сільська рада. Для неї майстриня пошила кількадесят халатів, які потім передали до дитячих садочків громади, а також кількадесят шкільних рюкзачків, які вручили випускникам цих садочків. На рюкзачках, крім логотипу громади, бачимо яскраву торгову марку Ольги Сердюк – Helga.

Прикладів заснування невеличких підприємств у Галицинівській громаді кілька. Юлія Лопасова в'яже за допомогою техніки амігурумі та успішно продає м'які іграшки. Сергій Глушко веде гурток з гончарства, за що отримує зарплатню від Галицинівського відділу освіти, та активно шукає шляхи для продажу власної продукції. Анна Сальник заснувала підприємство з виготовлення штучних квітів.

«Одна з донорських програм запросила мене стати тренером п'ятих курсів для пенсіонерів, жінок у декреті та членів багатодітних родин, – розповідає пані Анна. – Я навчала їх виготовляти вироби зі специфічного будівельного матеріалу – ізолону. У цьому маю чималий досвід, бо вже давно веду в Галицинівському Будинку культури дитячий гурток «Чарівна майстерня», і мої вихованці часто перемагають на обласних першостях. Ізолон цікавий тим, що з нього можна виго-

товляти оригінальні плафони та абажури для ламп. Випускники моїх курсів згодом успішно продавали свої вироби через інтернет, і у цьому, власне, й була наша головна мета – дати жителям громади додаткове джерело заробітку. Коли я побачила їхні успіхи, у мене самої з'явилася сміливість стати підприємцем. Я пройшла невеличкий семінар із бухгалтерських премудростей і після цього відкрила ФОП. Тепер створюю різноманітні фотозони для весіль, днів народжень та інших свят, виступаю тренером. Серед мої постійних замовників, до речі, – Миколаївська обласна адміністрація. Шкодую, що не стала приватним підприємцем раніше...»

«Цим людям був потрібен лише поштовх, щоб перетворити улюблену справу на основне джерело доходу, – зазначає спеціаліст із місцевого економічного розвитку Програми USAID DOBRE Віталій Юрків. – Власне, їхня поява у партнерських громадах свідчить про те, що нам вдалося досягти своєї головної мети – створення сприятливого середовища для розвитку малого бізнесу. Із часом таких людей буде ще більше, бо інші надихатимуться їхнім прикладом. Крім того, багатьом потрібен час, щоб зважитися на відкриття власної справи».

Ольга Сердюк, тренер швейної майстерні – бізнес-інкубатора, Галичинівська громада

За словами Віталія Юрківа, кожна громада, яка хоче створити сприятливе для бізнесу середовище, обов'язково повинна мати стратегію та план економічного розвитку.

«Щоб закласти надійну основу для місцевого підприємництва, ми допомагаємо кожній громаді розробити стратегію її розвитку із залученням усіх зацікавлених груп населення: представників влади, громадських активістів, освітян, бізнесменів, молоді, – веде далі пан Віталій. – Лише коли вся громада формує цей документ, він буде не просто стосом паперу, а своєрідним дороговказом. Коли стратегія готова, ми розробляємо на її основі план економічного розвитку – документ, що пояснює, за допомогою яких конкретних кроків громада може реалізувати свої економічні мрії. Результатом цих кроків є 3–6 конкретних проєктів, 1–2 з яких ми згодом фінансуємо спільно з громадою. Ресурси для реалізації інших проєктів громада повинна знайти вже сама».

Експерт запевняє, що для розвитку місцевої економіки часто треба зробити лише перший крок. А коли всі побачать, що він можливий, наступні кроки не забаряться.

